

PO POTEH PARTIZANSKE JELOVICE

V žebljarski, partizanski Kropi, ki je s prisrčnim mitingom že v soboto vzpodbudila številne tekmovalce, se je v nedeljo, enajstega januarja, po pozdravnih besedah generalmajorja Branka Jerkiča, načelnika Glavnega štaba SR Slovenije za SLO, začelo tekmovanje za ekipe Jugoslovanske ljudske armade, teritorialne obrambe, milice, Zveze rezervnih starešin Slovenije in Zveze socialistične mladine Slovenije »Po poteh partizanske Jelovice«, prirejeno v spomin na legendarno dražgoško bitko, izbojevano pred štirinajdesetimi leti.

Zaradi muhaste zime je bil tudi letošnji pohod brez snega, pa vendar je vsak udeleženec poskušal vnesti del svoje borbenosti, vztrajnosti, prizadevnosti, samopremagovanja in tovarištva, skratka vsega tistega, kar je odliko-

valo ljudi v tistih dneh, ko so se za Dražgoše borili v prvi partizanski zimi.

Medtem ko so tekmovalci premagovali kilometre prek Jamnika do Dražgoš in ko so prvi že prihajali na cilj, so se zgrinjale kolone do vasi, ki je bila med narodnoosvobodilnim bojem prizorišče dogodka, o katerem se je govorilo s ponosom.

Udeležba na devetnajstih zimskošportnih prireditvah »Po poteh partizanske Jelovice« je bila več kot veličastna: zbralo se je več tisoč udeležencev in tekmovalcev, tu so bile skupne ekipe Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in Zveze socialistične mladine Slovenije, ki so iz Kroke prek Jamnika do Dražgoš v taktičnoorientacijskem pohodu »Po poti heroja Lojzeta Kebeta« premagova-

le številne ovire, pridružile so se jim ekipe Jugoslovanske ljudske armade in teritorialne obrambe pod geslom »Dan Cankarjevega bataljona«, spomin na junaški boj Cankarjevega bataljona in dražgoške žrtve je počastilo tudi več kot tisoč tabornikov, ki so tekmovali v orientacijskem pohodu »Glas svobodne Jelovice«.

Ena izmed najbolj množičnih tovrstnih zimskih spominskih prireditev »Po stezah partizanske Jelovice« je še enkrat potrdila, da je to tekmovanje pravi mozaik spominov, poguma in dobre volje... Udeleženci pa so se v prelepem sončnem dnevu razšli s trdnim sklepom, da pridejo na jelovške steze spet prihodnje leto!

Foto in tekst:
STANE ŠKRABAR

TV 15

LETO XIV. — Št. 2 15. I. 1976

LOJZE UDE

TRŽIŠKI PROSTOVOLJCI
ZA SEVERNO MEJO

str. 4

SILVO TERŠEK

KDOR ČAKA, DOČAKA

str. 5

NEVA MUŽIČ

IN VENDAR SE SPREMINJA

str. 7

LIFE, 1944

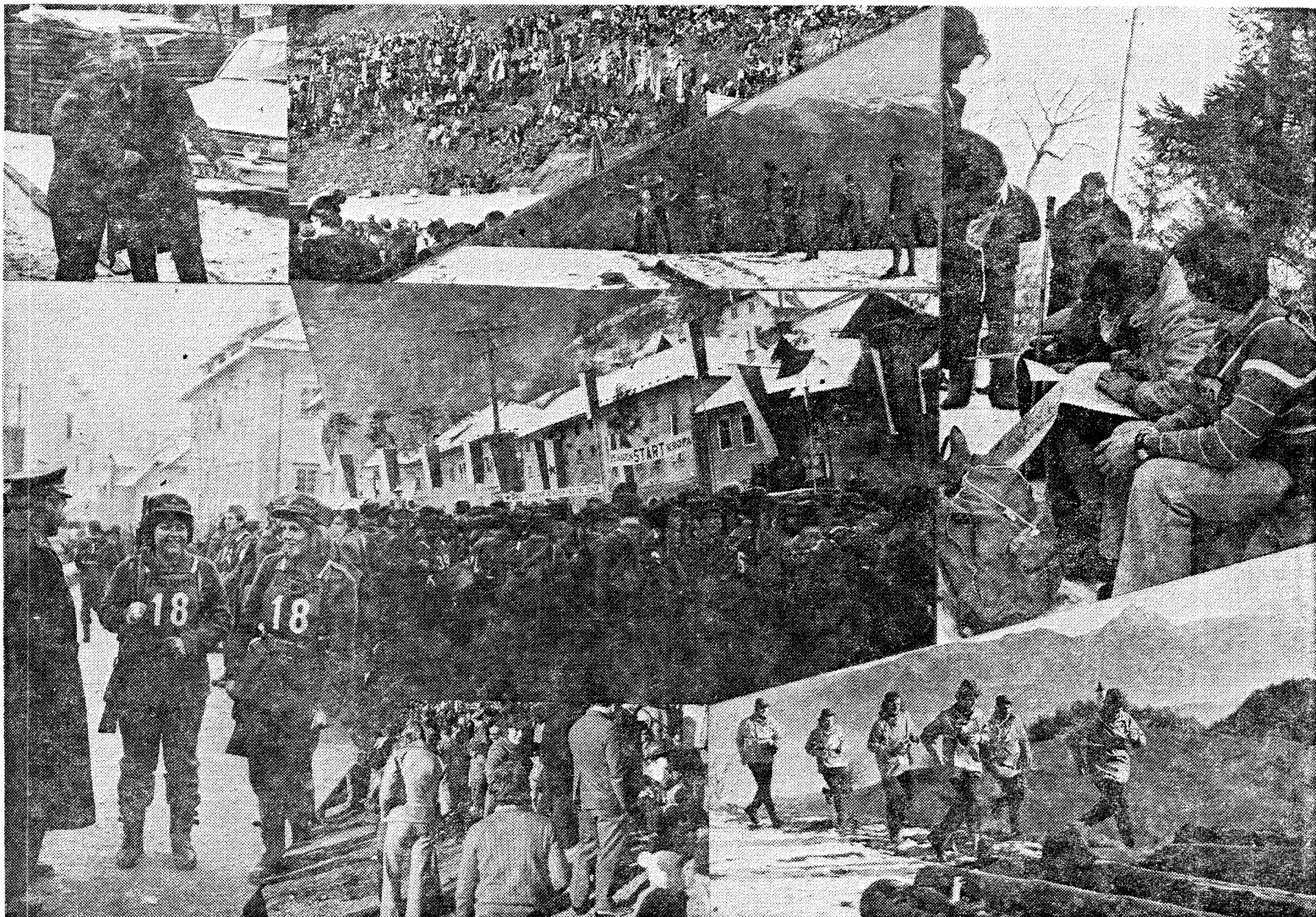
TITOV PARTIZANI

str. 10

MILENA ŠTRAJNAR

IN KAKO NAPREJ?

str. 14

Še o partizanski Gorenji Trebuši

Pred nekaj dnevi smo na televizijskih zaslonih spremljali odlomke iz oddaj »Mi med seboj«, ki jih je ljubljanska televizija posnela v lanskem letu. Slišali smo tudi besede kmeta iz Gorenje Trebuše, ki je spregovoril o ljudeh tega partizanskega kraja in njihovem prispevku za našo revolucijo pa o zaostalosti tega kraja.

»Trideseto obletnico osvoboditve smo dočakali kot nerazvito področje, brez elektrike in drugih dobrin, ki jih imajo drugi kraji,« je rekel Franc Podgornik.

Ker sem bil borec Devetega korpusa in sem se velikokrat zadrževal v Gorenji Trebuši, dobro poznam tamkajšnje ljudi in vem, da ni bilo domačije, ki bi ne dala svojega prispevka za našo svobodo, za naše borce in za naše boljše življenje.

Ko sem gledal omenjeno oddajo, so se mi zasolile oči... Lahko trdimo, da smo vsi borci Devetega korpusa istega mnenja: da moramo vsi, kot posamezniki in širša družbena skupnost pomagati in storiti vse, da bo Gorenja Trebuša dobila to, kar zasluži!

Predlagam ZB NOV Gorenja Trebuša in ZZB NOV Tolmin, da ustanovijo odbor — kakršnega so ustanovili za izgradnjo spomenika šole v Cerknem — v katerem bi bili tudi predstavniki Devetega korpusa, prek katerega bi zbirali denarne prispevke.

Morda bi bil to eden izmed načinov, kako bi pomagali Gorenji Trebuši.

FRANC JERINA
Rovtarska 21
p. Dolenji Logatec

Pismo uredništvu

V »TV 15« z dne 18. 12. 1975 štev. 50 je bil na drugi strani spodaj objavljen kratek članek z naslovom: Zaprti partizani.

Zelo sem zadovoljen, da ste omenjeni članek objavili, ker bo verjetno pripomogel, da bodo italijanske sodne oblasti postale pozorne ob ugotovitvi, da se za zadevo nekdanjega italijanskega partizana Luigija Po-dde zanimajo tudi v Jugoslaviji.

Čutim dolžnost (kot nekdanji partizan), da te se-znamim s pismom, ki sem ga zadnji dan preteklega leta prejel od omenjenega italijanskega partizana Luigija Po-dde, ki je že nad 25 let zaprt — trenutno je v zaporu — Forte San Giacomo, 75036 — Porto Azzuro, Livorno, Italija. V pismu z dne 26. 12. 1975 piše med drugim naslednje:

»Po zadnjih informacijah, ki so mi jih dali neka-teri naši parlamentarci in ANPI, se zdi, da ni več daleč dan moje osvoboditve. Čeprav po krivici trpim že toliko let v zaporu, bom ob vrnitvi na svobodo začel novo delovno življenje v naši družbi. Moja duša bo osvobodjena vsake misli na sovraštvo in maščevanje proti komurkoli...

Koliko akcij proti nacistom smo imeli skupaj s slovenskimi partizani vzdolž Soče, na Banjšicah, v Vipavski dolini, v Trnovskem gozdu, v Lokvici, na tržiskem Krasu! Tako rad bi še enkrat obiskal tiste kraje, kjer sem se boril za svobodo in demokracijo naših narodov, za bratstvo med vsemi narodi, za demokracijo in socialno pravičnost. Spominjam se številnih padlih italijanskih in slovenskih partizanov, ki so junško žrtvovali svoja življenja za svobodo. Spominjam se 30-ih padlih rojakov Sardincev.

Prav tako se spominjam preživelih tovarišev, Vladi-mirja Kende, Riccarda Giacuzza, Maria Abrama, ki je sedaj predsednik občinske skupščine v Kopru. Videl sem ga pred dnevi po televiziji. Ti so bili bolj srečni kot jaz, ker so se umaknili ponovnemu preganjanju.

Lepo se ti zahvaljujem za solidarnost.

Ce se ti bo zdelo primerno, lahko to objaviš v eni prihodnjih števil.

ANDREJ PAGON-OGAREV

OPOMBA UREDNISTVA: Tovariš Polde je odšel v partizane na Opčinah skupaj s 55 tovariši s Sardinije

Naloge komunistov v družbeni samozaščiti

Komite občinske konference ZK Radovljica je na svoji seji 23. decembra obravnaval gradivo in sklepe trinajste seje predsedstva ZKJ, ki se nanašajo na organizacijske in vsebinske naloge komunistov na področju družbene samozaščite. Ugotovili so, da so osnovne organizacije ZK že začele uresničevati sklepe tako v krajevnih skupnostih kot v delovnih organizacijah. Čeprav je v uresničevanju sklepov še nekaj nejasnosti, lahko pričakujemo, da bodo v kratkem izoblikovana enotna stališča, ki jih je pripravil aktiv poverjenikov za družbeno samozaščito. Aktiv je na seminarju, ki je bil pred kratkim, preučil celotno gradivo in sklepe ter sprejel konkretne naloge v zaščiti osnovnih moralnih in družbenih vrednot v občini.

Komite občinske konference je program aktivna poverjenikov v celoti sprejel in sklenil, da bodo za urejanje družbene samozaščite v občini sklenili poseben družbeni dogovor, s katerim bodo določili nosilce nalog v delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah. O družbeni samozaščiti bo tekla beseda tudi v vseh družbenopolitičnih organizacijah, ki bodo nato organizirale razprave v TOZD, OZD in krajevnih skupnostih, kjer bodo morali še v januarju sprejeti svoje delovne programe.

Na predlog koordinacijskega odbora za ljudski odpor in družbeno samozaščito pri OK SZDL bodo v vseh krajevnih konferencah, kjer tega še niso storili, ustanovili ustrezne odbore, ki bodo povezali vse nosilce nalog in vodili akcije v krajevnih skupnostih. Posebna telesa, ki bodo skrbela za družbeno samozaščito, bodo imenovala tudi delegatske skupščine vseh krajevnih skupnosti. Njihova naloga bo med drugim tudi sodelovanje s koordinacijskimi odbori za ljudski odpor in družbeno samozaščito in to predvsem na področju osveščanja občanov in seznanjanju delovnih ljudi z nalogami in vsebino te družbene dejavnosti. Organizirali bodo predavanja za vse občane, aktiv poverjenikov pa bo sklical posvet in določil najprimernejšo obliko obveščanja in usposabljanja vseh delovnih ljudi v občini.

J. R.

Afriški Vietnam

Ameriški predsednik GERALD Ford se je, ker mu je senat pred kratkim s 54 glasovi proti 22 zavrnil zahtevo po pomoči Angoli. Denar naj bi uporabili za orožje in vojaški material v korist stranke FNLA, ki se pod vodstvom zahodnjaško usmerjenega Roberta Holdenja zagrizeno bojuje proti naprednemu gibanju MPLA, ki prejema pomoč z Vzhoda. Čeprav so moskovska Izvestija 24. decembra prinesla vest, da bo SZ še naprej pomagala gibanju MPLA in kljub razburjanju v Beli hiši, se parlament ZDA upira uradni pomoči.

Predsednik Ford je dejal, da se ZDA kot velika država, ne smejo znebiti odgovornosti do dežel, ki jih prosijo za pomoč. Na to izjavo je odgovoril demokratični senator Frank Church: »Takšno razmišljanje nam ni novo. S podobnimi argumenti je Bela hiša zapletla državo v vietnamsko vojno.« Američani so veseli, da so se otresli vietnamske pustolovščine in ne bi se radi spustili v novo kolonialno vojno.

Pred dobrim letom je prišlo v Washingtonski kongres na dan, da je vlada začela pošiljati pomoč gibanju FNLA. Šlo je za 32 milijonov dolarjev. Ford zdaj zahteva 28 milijonov, da bi lahko nastopal bolj odkrito. Civilna letala znane letalske družbe, ki je orodje CIA, so prepeljala v severno Angolo velike količine raznega orožja, med katerim je bilo mnogo lahkih topov. Izvidniško službo opravljajo nekdanji vojaški piloti ZDA. Osem najboljših agentov CIA, strokovnjakov za afriška vprašanja, je že dalj časa v Angoli.

Svoje ravnanje Bela hiša opravičuje z nastopom SZ in Kube. Iz tajnih poročil obveščevalne službe je baje razvidno, da je SZ doslej poslala gibanju MPLA pomoč v vrednosti 150 milijonov dolarjev. Med opremo so tudi najmodernejši tanki T 54 in T 55 ter protiletalske rakete sam 7, ki avtomatično iščejo svoj cilj. Kuba pa je

menda poslala ekspedicijski korpus 5000 vojakov, ki jim poveljuje general Casas Reguerio, namestnik obrambnega ministra.

Katera stran se je prva vmešala v angolske zadeve? Neki visok funkcionar v Washingtonu je dejal: »Vojaško pomoč FNLA smo začeli dajati spomladi lanskega leta, ko smo ugotovili navzočnost sovjetskih vojakov.« Drugi ameriški funkcionarji so izjavili, da so začeli pošiljati pomoč že leta 1960 hkrati s Sovjetsko zvezo. Isti ljudje so dejali, da so neposredno intervencijo SZ in Kube izzvali Američani s svojimi pošiljkami januarja lani. Iz ravnanja obeh velesil je vsekakor razvidno, da bi Angolo radi vpregli v svoj voz. Preveč je tam bogatih najdišč od nafte do diamantov, še večji pa je strateški pomen vsega angolskega ozemlja. Tudi Kitajska ni hotela ostati ob strani, čeprav je zadnje tedne poslala previdnejša; da bi nagajala SZ, je poslala Robertu Holdenu orožje in strokovnjake. Zahodnjaško usmerjena Zaire in Zambija sta se odkrito postavili na stran FNLA. Seko Sese Mobutu, svak Roberta Holdenja, je poslal na bojišče 600 svojih vojakov. Južna Afrika, ki jo je strah komunistov, pomaga Savibijevemu gibanju UNITA na jugu Angole; poslala mu je oklepno kolono in 1200 mož. Zanimivo je, da se je na stran MPLA postavilo tudi 4000 belih in črnih najemnikov iz Katange, ker sovražijo Mobutuja in njegovega svaka. Kdo ve, kolikšna pa je pomoč drugih zahodnih držav? Kolonialna vojna, ki se je začela pred šestnajstimi leti, je zadnji čas prerasla v spor, ki postaja nevaren za svetovni mir.

Zahodni opazovalci menijo, da se utegnejo poslabšati odnosi med ZDA in SZ, s tem pa se bi spet povečala napetost med velikimi silami. To je potrdil Kissinger, ki je rekel: »Naši odnosi z Moskvo postajajo vse bolj napeti. ZDA ne bodo nikoli pristale na vojaško ekspanzijo SZ. Glede tega ni nobenega dvoma.« Toda senator George McGovern je drugačnih misli. »ZDA morajo pustiti Angolo,« je dejal, »preden bo prepozno.« P. V.

Zahodna Nemčija — Simbol na praporu, ki ga drži mladi Nemec, je dovolj zgovoren. V geometrijskem liku ni težko odkriti kljukasti križ nacistov. Neonacizem, ki se skriva pod raznimi drugimi imeni, ni več zgolj igra zaletavih posameznikov.

Umrli je Ču En-laj

Za rakom v požiralniku je 8. t. m. preminil kitajski premier Ču En-laj. Bil je sovtorec nove Kitajske in ena od tistih osebnosti, ki so vtisnile neizbrisni pečat v strani sodobne zgodovine. Celo politični nasprotniki po vsem svetu mu priznavajo izredne sposobnosti. Spadal je v krog tistih Kitajcev, ki so v nekaj desetletjih ustvarili iz polfevdalne dežele moderno veselilo. Več kot štiri desetletja je bil Mao Če-tungov sopotnik v revoluciji.

Rodil se je leta 1898 v pokrajini Čeki-ang. Oče je bil visok državni uradnik. Solali so ga najprej v duhu starih kitajskih tradicij, potem pa so ga starši poslali še na Japonsko. Leta 1920 je odšel na izpopolnjevanje v Evropo. Studiral in delal je najprej v Franciji, potem pa je spoznal še Anglijo in Nemčijo. Tam se je naučil angleškega in francoskega jezika ter se seznanil z nauki Karla Marxa. V Parizu je bil eden

izmed ustanoviteljev kitajske komunistične skupine, v Berlinu pa je ustanovil kitajski komunistični mladinski korpus. Prežet z marksizmom in modernimi pogledi na svet se je leta 1924 vrnil v domovino. Posvetil se je profesionalnemu političnemu delu. Ze leta 1927 je bil na 5. kongresu KPK izvoljen za člana politbiroja. V letih boja proti Japoncem je zastopal revolucionarno Kitajsko pri nacionalistu Čang Kaj-škju. Ob razglasitvi ljudske republike je postal zunanji minister in hkrati predsednik vlade. Do konca življenja je ostal najbolj zvest izvrševalec Maovih političnih zamisli.

Svojim idejam je ostal zvest do konca. Bolehal je tri leta in zavedal se je bližajočega se konca, saj je še pred kratkim dejal neki tuji delegaciji, da se pripravlja »na skorajšnje srečanje z Marxom«.

Kissinger je izjavil, da Ču En-lajeva smrt ne bo povzročila sprememb v vodenju kitajske politike in v ravnotežju sil. Izpraznjeno mesto v vladi bo verjetno zasedel drugi podpredsednik Čang Čung-čiao.

Sozalo brzojavko je poslal tudi naš predsednik republike tovariš Tito.

P. V.

Kako delujejo delegati in kako je delegatski sistem zaživel v občini Logatec, smo se pogovarjali s predsednikom občinskega odbora ZZZ NOV Logatec tovarišem Francem Jerinom.

1. Kako so v vaših organizacijah zaživel delegatski odnosi in kje vse so borci vključeni kot delegati?

V naših združenjih so delegatski odnosi zelo dobro zaživel. Člani zveze borcev so vključeni v vseh treh zborih občinske skupščine, se pravi v družbenopolitičnem zboru, zboru delegatov in zboru krajevnih skupnosti, kjer tvorimo sodelujejo v razpravah in dajejo predloge. Pravtako so borci vključeni kot delegati v vseh samoupravnih interesnih skupnostih ter v drugih skupščinah, ki so formirane po delegatskem sistemu, v konferenci SZDL, sindikatih, v vseh koordinacijskih odborih ljudskega odpora na ravni občine, v izobraževanju ter v družbeni samozasčiti in civilni zaščiti. Člani zveze borcev delujejo kot delegati tudi v vseh krajevnih skupnostih.

2. S katerimi posebnostmi se ZZZ NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Borčevske organizacije naše občine in njeni člani se kot delegati na sejah občinske skupščine ukvarjajo z vso problematiko skrbi za borce in vojaške invalide, še posebej pa z ohranjanjem in negovanjem tradicij NOB, z ljudskim odporom in družbeno samozasčito. Delegati borcev sodelujejo v razpravah s predlogi, ker je zanimanje in dolžnost delegatov zveze borcev za to področje.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Menim, da je delegatski sistem za delegate in občane zelo sprejemljiv. Nameniti pa moramo več skrbi pripravi gradiva, da bo napisano na poljuden in preprost način. Prav tako moramo dati možnost vsem delegatom, da na sejah aktivno sodelujejo in dajo svoja mnenja o vseh vprašanih gospodarskega in družbenopolitičnega sistema. Prav zato bi morali zbori občinske skupščine zasesti ločeno, da bi lahko delegati enega zbora svojo temo temeljito preučili. Kadar pa imajo zbori občinske skupščine enake teme, pa naj bi zasedali skupaj.

Nujno je tudi organizirati kratke, mogoče le enodnevne seminarje, na katerih bi delegate podrobno seznanili o dolžnostih, pravicah in nalogah ter odgovornosti za sodelovanje v tistih organih, v katerih je delegat. Da bo delegatski sistem še bolj zaživel, moramo posebno pozornost nameniti obveščanju občanov o vsem, kar se dogaja v krajevni skupnosti, delovni organizaciji, občini, republiki in federaciji.

M. V.

32 – letnica Zidanškove brigade

Borci Zidanškove brigade, vojniki in mladina ter družbenopolitične organizacije in delovni ljudje so pred petek proslavili dvaintrideseto obletnico ustanovitve te partizanske enote. Ob tej priložnosti so komanda garnizije, pripravljali odbor in občinska konferenca ZSMS pripravili na mariborskem razstavišču športno srečanje med ekipami železničarskega košarkarskega kluba Maribor in JLA.

Večja slovesnost je bila v vojašnici Franca Rozmana-Staneta, ki ohranja in neguje tradicije Zidanškove brigade. Postrojeni vojniki v popolni vojaški opremljeni so zaprisegli, da ne bodo le dosledni nadaljevalci partizanskih izkušenj, ampak se bodo trudili, da bodo čimbolje obvladali vojaške veščine, dosegli večjo moralnopolitično osveščenost in dobre uspehe pri izpolnjevanju svojih nalog. Bojno pot in zasluge Zidanškove brigade za razvoj partizanskega gibanja je orisal komandant mariborske garnizije polkovnik Jože Berce.

Skozi brigado Miloša Zidanška, ki je bila ustanovljena prav na obletnico uničenja Pohorskega bataljona, je šlo okrog 1600 borcev in bork. Bila je udarna vojaška enota mladih in pogumnih delovnih ljudi. Njeno področje operiranja je bilo od Drave do Kočevja, od Semiča do Celovca. V času svojega obstoja je prehodila okrog 2500 km. Osem mesecev se je bojevala tudi med Savinjsko dolino in Savo. V osemnajstih mesecih je dosegla številne vojaške in politične uspehe, med katerimi velja še posebej omeniti boje za osvoboditev Zgornje Savinjske doline. Leta 1954 jo je tovarš Tito odlikoval z redom zaslug za narod prve stopnje. Borci Zidanškove brigade so na svojo enoto upravičeno ponosni, saj se je uvrstila med najuspešnejše slovenske narodnoosvobodilne enote.

V imenu borcev brigade je vojakom govoril eden njenih prvih komandantov generalmajor Viktor Cvelbar, v imenu ljubljanskega armadnega področja pa generalmajor in narodni heroj Andrej Cetinski-Lev. Sekretar občinske konference ZKS Maribor Janez Sterniša je vojakom izročil magnetofon, darilo družbenopolitičnih organizacij in delovnih ljudi. Vojake sta pozdravila tudi predstavnik gimnazije in taborniškega odreda, ki nosita ime brigade.

Na slovesnosti je odbor borcev Zidanškove brigade podaril vojakom in starešinam za njihovo uspešno delo pri ohranjanju

vanju tradicij NOB knjigo Mirka Fajdine »Zidanškova brigada«. Nagrado je izročil prvi komisar brigade Franta Komel. Po svečanosti sta odšli dve patroli k Primožu na Pohorju in k Trem žeblijem, kjer sta pred spomenike položili vence in cvetje.

Po slovesnosti so si borci, taborniki, mladina in drugi ogledali razstavo orožja in vojaške tehnike ter kulturni program, ki so ga pripravili vojaški klub, dijaki gimnazije ter člani mariborske drame. Sledilo je še tovariško srečanje v domu JLA, naslednji dan pa spominski pohod na Osankarico in Primož na Pohorju.

D. MIKLAVC

S slovesnosti v vojašnici Franca Rozmana-Staneta

Ob obletnici tragedije pohorskega bataljona

celj, Andrej Marinc, Janez Barborič in Marjan Orožen. Tovarišu Kardeľu so na seji podelili plaketo občine Slovenska Bistrica. Na seji so bili tudi preživelci borci pohorskega bataljona in svoji padli ter delegacije iz pobratenege mesta Svetožareva. Na svečanosti je predsednik skupščine občine tovarš Alojz Kores med drugim povedal, da je v boju za svobodo iz slovenskobistriške občine padlo stoštiriinšestdeset borcev, enainpetdeset jih je bilo ustreljenih, dvainštrideset pa jih je umrlo v koncentracijskih taboriščih.

Delegacija občinske skupščine je pri Treh žebli na Osankarici, kjer so bili zadnji boji, med svečanostjo položila pred spomenik venec. Ob njem je bil tudi zbor partizanskih

patrol, v katerih so sodelovali številni pripadniki JLA, SLO, mladine in še nekateri živeči borci s pohorskega področja.

Posebnost letošnjega praznovanja je v tem, da je bilo težišče preneseno v vse krajevne skupnosti v občini. V vseh krajevnih skupnostih so namreč pripravili proslave, združene s športnimi tekmovanji, v kateri so vključili tudi številno šolsko mladino.

Ob letošnjem prazniku so izročili namenu tudi nekaj pomembnih objektov. V Črešnjevcu so odprli novo šolo, v Slovenski Bistrici pa podružnico Ljubljanske banke.

Občinskega praznika so se s krajšimi proslavami spomnili tudi v vseh delovnih organizacijah.

F. H.

ŠTEVILNI OBISKI BOLNIŠNICE FRANJE

Lani je bolnišnico Franjo v soteski Pasice pri Cerknem obiskalo petdeset tisoč ljudi. Največ jih je bilo iz Slovenije, takoj za njimi pa so Italijani in Nizozemci. Povečalo se je tudi število obiskovalcev iz sosedne Hrvaške in drugih republik.

Odslej bo poskrbljeno tudi za okrepčilo obiskovalcev, saj bodo ob parkirišču pred bolnišnico še letos zgradili manjši gostinski objekt. V njem bo mogoče po prednaročilu dobiti tudi toplo hrano.

JANEZ JERAM

7D

Razred onesnaženih

Leto terorizma

Vojvoda v pasti

Kapital je pomagal Hitlerju

POSVETOVANJE O DRUŽBENI SAMOZAŠČITI

Trinajstega januarja letos se je začelo v Beogradu posvetovanje o družbeni samozasčiti v naši samoupravni socialistični družbi. Na posvetovanju sodeluje približno 250 predstavnikov delegatskih skupščin iz vseh republik in pokrajin, predstavniki občin, samoupravnih organizacij in znanstvenih ustanov.

Udeležence posvetovanja, ki ga je odprl predsednik tega zbora Danilo Kekić, je pozdravil tudi član predsedstva SFRJ Lazar Koliševski. Poudaril je, da smo v zadnjih letih razvil širok in vseobsežen sistem vse-ljudske obrambe, ki vključuje vsakega človeka. Težko bi naši še kakšno državo, ki je v prid obrambe in zaščite svojega sistema in neodvisnosti oborožila vse svoje ljudstvo.

Glavni referat je imel predsednik ZIS dr. Anton Vratuša. Sovražnik je močan, kadar mu sami damo priložnost, je med drugim poudaril Anton Vratuša...

VEČJA SKRB ZA SPOMENIKE NOB

Ljubljana, 7. januarja 1976

Izvršni svet skupščine mesta Ljubljane je na svoji seji sklenil, da je treba spomenikom NOB nameniti več pozornosti, kot so je do sedaj. Do sredine januarja bodo ustanovili koordinacijski odbor za varstvo spomenikov NOB, ki bo pripravil načrt za obnovo in ureditev spomenikov revolucije. Spominskih obeležij je na ljubljanskem mestnem območju štiristošestdeset. V preteklem letu so za njihovo vzdrževanje porabili dvostotirindvajset tisoč dinarjev, kar je le okrog petsto dinarjev na posamezno obeležje.

Tržiški prostovoljci za severno mejo

Dva množična duhovna tokova sta prevevala ljudi na Slovenskem ob koncu prve svetovne vojne in razpadu Avstro-ogrske monarhije: veselje, da je vojne konec in se je zrušila država nemških in madžarskih zatiralcev, in veselje, da je nastala nova država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Vsi smo bili veseli, da je bilo vojne konec, toda položaj, v katerem se je znašla mlada Jugoslavija, je bil težak. Zaskrbljenost je povzročala predvsem odprtost naših meja. Slovensko mejo je ogrožala na zahodu imperialistična Italija, na severu pa nemško-avstrijski in madžarski fevdalci, nemško-avstrijsko in madžarsko meščanstvo, ki se ni hotelo umakniti s svojih položajev oblasti, ki so jih dobili v avstro-ogrskih razmerah.

Pri vprašanju meje z Italijo na eni strani in z Avstrijo in Madžarsko na drugi strani je bila določena razlika. Meja z Italijo je bila v glavnem že določena po londonskem paktu 26. aprila 1915. leta, v katerem so države Antante (Francija, Anglija in carska Rusija), pozneje zmagovalke, obljubile Italiji za vojno udeležbo na njihovi strani poleg Južne Tirolske še velik del slovenskega in hrvaškega ozemlja. Demarkacijska črta, do katere naj Italija to ozemlje zase, je bila določena v premirju, ki je bilo sklenjeno med Italijo in vrhovno komando avtro-ogrske vojske 3. novembra 1918. Italijanski vojski je bilo mogoče zastaviti pot le, če bi prešla demarkacijsko črto.

Glede ozemlja, ki so nam ga osporavali Avstrijci in Madžari pa smo imeli po tedanjem mednarodnopolitičnem in pravnem položaju možnost, da ga vojaško zasedemo v imenu pravice do dejavne narodne samoodločbe, ene izmed vodilnih idej tistega časa. Odvisno je bilo le od naše politične zrelosti in narodne zavesti, od odločnosti in pripravljenosti, da nastopimo z crožjem, še predno si Nemci in Madžari moralno in vojaško opomorejo po vojaškem porazu. Najprej so izbrali to pot Slovenci pod poveljstvom generala Maistra že 1. novembra leta 1918 v Mariboru, na štajerskem mejnem odseku, v Mežiški dolini pa je začel 7. novembra boj za severno mejo nadporočnik Franjo Malgaj s svojimi prostovoljci iz Celja. Nadaljnji dogodki so pokazali, da je bila to najuspešnejša pot. Za zasedbo zahodnega in osrednjega dela Koroške bi morala poskrbeti Ljubljana. Toda Narodna vlada SHS v Ljubljani, kakor je bilo tedaj njeno uradno ime, se je po informacijah, ki jih je imela, lahkoverno zanašala na to, da bomo Slovenci v družbi zmagovalcev, predvsem Srbije, nasproti poraženi nemški Avstriji dobili vse, kar bomo zahtevali.

Tudi proti vojno in proti vojaško razpoloženje je bilo na Kranjskem močnejše kot na Štajerskem. Narodna vlada v Ljubljani je storila le to, da je 8. novembra naročila stotniku Alfredu Lavriču, naj zasede Koroško južno od Drave, toda prostovoljce je moral Lavrič šele zbrati.

VSE SKUPAJ JE BILA VELIKA GODLJA

Prisluhnimo kaj pravi o tem zmedenem položaju v boju za slovensko Koroško, ko nismo vedeli, ali imajo prav tisti, ki se ogrevajo za oborožen nastop ali tisti, ki so proti temu, pisatelj Prežihov Voranc. Ko v svojem romanu Požganica opisuje neki razgovor med Malgajevimi prostovoljci, soglašajo z besedami prostovoljca Vuge: »Kar se nas tiče (to je Malgajevih prostovoljcev), je vsaj eno gotovo: v vsem nesmislu je vsaj neka stvar pravična-mi se bori-mo za svobodo slovenskega ljudstva! V zgodovini bodo nekoč rekli: vse skupaj je bila godlja, edino borba za narodno svobodo je bila pozitivna!«

Poglejmo, kako smo se v tem položaju znašli v Trzinu. Tudi tu je bila, kot po mnogih krajih Slovenije, v začetku novembra ustanovljena narodna straža kot pomožna policijska moč za vzdrževanje reda in miru, predvsem proti izgredu lačnega avstro-ogrskega vojaštva, ki se je vračalo z italijanske fronte. Narodni straži je poveljeval nadporočnik Janko Ahačič iz Seničnega. V Trzinu sem se vrnil z upornim slovenskim gorskim strelskim polkom številka 2 šele 13. novembra. Kako je prišlo do tega, da je že naslednji dan štirinajst Trzinčanov pod mojim vodstvom zasedlo Ljubelj in se 18. novembra pridružilo Lavričevim prostovoljcem pri njihovem pohodu proti Borovljam, sem leta 1968 na željo

uredništva tednika Tovariš in Mohorjevega koledarja za leto 1969 opisal v več člankih. O tem je pisal tudi Andrej Tišler v Tržiškem vestniku (1958, št. 16 in 17). Nekaj zanimivih podatkov je ohranjenih na polah z osebnimi podatki posameznih prostovoljcev, ki jih je leta 1920 razpošiljala Organizacija koroških prostovoljcev.

Ko sem 14. novembra v poročniški uniformi stal pred domačo hišo na Ljubeljski cesti, je mimo pripeljal voz s hlodi nekega kmet in me ošvrknil s pogledom. »Postajate tukaj, na Ljubelju so pa Nemci!« Takoj sem se odločil. Odšel sem na štacijsko poveljstvo in rekel nadporočniku Janku Ahačiču, naj mi odstopi dvajset mož tržiške narodne straže, da prepodimo Nemce z Ljubelja. Na divanu je sedel neki trgovec in pripomnil, naj Nemci kar stražijo Ljubelj, saj bomo proti njim tako dobili vse, kar bomo hoteli. Tako je bilo tedaj pač splošno prepričanje. Nisem odnehal. Zbralo se je štirinajst delavcev in dijakov, ki so bili pripravljeni z mano na Ljubelj. O tem piše Andrej Tišler v Tržiškem vestniku 17. septembra 1958: »Dobro se spominjam Udetovih besed: »Ne smemo čakati, da nam bo Koroško dala Antanta. Zapišite si, da bomo Slovenci dobili samo to, kar si bomo znali sami priboriti.« Ali ni bil to tudi duh in smisel naše narodnoosvobodilne vojne leta 1918/19? Ne čakati, da nas bodo osvobodili drugi, sami ali vsaj tudi sami se moramo boriti!

Imen vseh borcev, ki so šli z mano na Ljubelj, se danes ne spominjam. Naj navedem le tiste, ki so pod nacistično okupacijo prav zaradi svojega koroškega prostovoljstva padli kot talci ali pretrpeli mnogo hudega: Anton Ahačič je bil ustreljen kot talec, Jože Šater je bil ustreljen ali je umrl v kakšnem taborišču, Andrej Tišler je umrl v Dachau, Rudolf Ahačič je bil z družino preseljen v Srbijo. Ohranjen je tudi dokument — poročilo tržiškega nacističnega župana von Kurza koroškemu Gauleiterju Rainerju, da v Trzinu zbirajo talce izmed komunistov in koroških prostovoljcev. Obveščen sem bil, da so iskali tudi mene.

POČILI SO PRVI STRELI

Proti večeru 14. novembra smo prišli na Ljubelj. Nemcev ni bilo več, le v cestarski koči je še gorel ogenj. Pustili so tudi nekaj zabojev municije za puške in nekaj ročnih granat. Vse je kazalo, da so kočo na hitro zapustili. Verjetno so bili nekako opozorjeni, niso pa bili odločeni, da se bi z nami spopadli.

Nekaj dni smo stražili Ljubelj. Nemci so se sicer umaknili, a ustavili so se že pri sv. Lenartu. To nas je vznemirilo. Z Rudolfom Ahačičem sva proti dolini izstrelila nekaj strelcev, vendar brez jasnih ciljev. Tudi Nemci so odgovorili. Ti strelci so omenjeni v nemško-avstrijskem zgodovinopisju kot prvi strelci v bojih na Koroškem po prvi svetovni vojni. Avstrijski vojaški zgodovinar Erwin Steinböck trdi v svojem spisu Die Kämpfe im Raum Völkermarkt 1918/19 (Wien, 1969, str. 3) naslednje: »Prvi strelci koroškega obrambnega boja so padli 17. novembra na ljubeljskem prelazu med neko slovensko in nemško patruljo.« O kakšnem medsebojnem obračunavanju tega dne ne vem ničesar, saj smo streljali le na slepo, a zgodovinar trdi po celovških arhivskih virih.

Naslednji dan sem s tremi Tržičani odšel v dolino, ker sem hotel govoriti z Oblt. Hussom, da bi ugotovil, kakšni so njihovi

nameni. Stražnika na cesti smo presenetili in razorožili. V Hussevo stanovanje sem vstopil z revolverjem v roki, a po njegovem obrazu sem videl, da revolver ni potreben. V sobi sta bila še podčastnik in vojak, a sta oba le presenečeno gledala kokardo na moji kapi. »To je slovenska zemlja.« sem rekel nemško, »kaj delate tukaj?« Odgovoril je, da so tu na povelja Wehrschussa koroške deželne vlade. »Morali boste oditi«, sem rekel. Govoril je o potrebnem sporazumu med koroško deželno in slovensko narodno vlado. »Morali boste oditi. Preden bomo začeli streljati, vas bomo obvestili!«

Nisem vedel, da je bilo med tem med Lavričem in koroškim deželnim poveljnikom izmenjanih že nekaj brzojav. Ko smo se vrnili na Ljubelj, smo zvedeli, da bo zvečer prišel stotnik Lavrič s šestindesetimi prostovoljci in sedmimi častniki, da bomo »korakali na Koroško in zasedli Borovlje. Ko sem Lavriča obvestil o položaju, je ukazal, naj greva z nadporočnikom Vinkom Heinriharjem k Hussu in zahteva, naj s svojim oddelkom takoj odide in se ne ustavi prej kot na severnem bregu Drave. Huss je to prestrašen obljubil. Kmalu so odšli. Na serpentinah pri Sepotnici (Mali Ljubelj) so se sicer ustavili in začeli streljati, a so po posredovanju Heinriharja kmalu nadaljevali pot na severno stran Drave.

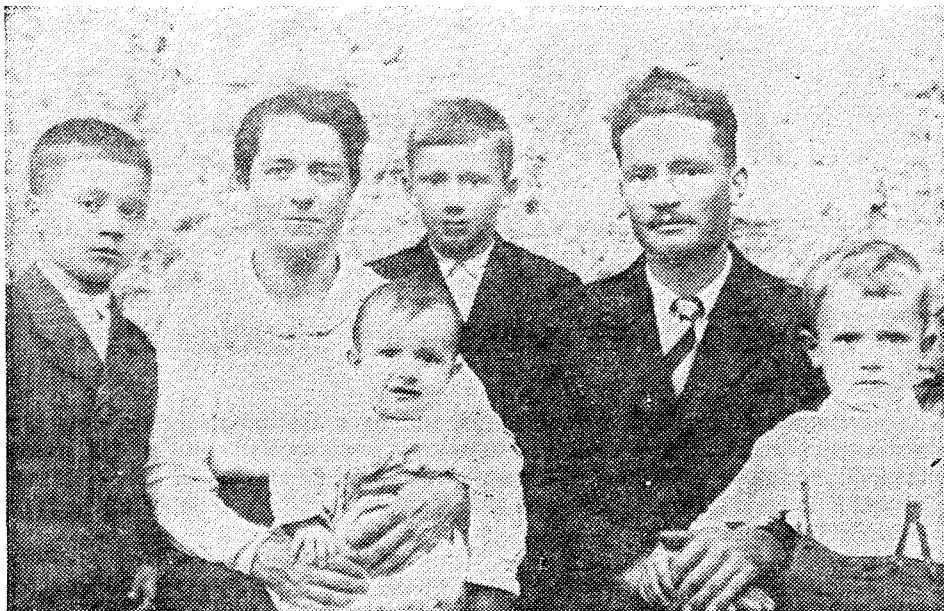
Dne 19. novembra je bila mad Lavričem in koroškim deželnim poveljnikom Hülgerthom ter zastopnikom deželne vlade dr. Pflanzelnom sklenjena pogodba, s katero je deželna vlada, sicer s protestom, dovolila slovenski vojski, da zasede Koroško do Drave, od Zilje in Ziljice na zahodu in do Borovnice (Freibach) na vzhodu. To je bila edina pogodbeno vezanost koroške vlade do slovenske vlade glede Koroške. V tem je njen pomen in zgodovinska vrednost. Zasluge, da je do pogodbe prišlo, imajo tudi tržiški prostovoljci.

»LJUBELJSKA SKUPINA«

Koroška deželna vlada je to pogodbo odpovedala 2. januarja leta 1919 in kmalu prešla v ofenzivo proti Borovljam. Lavrič je bil v teh bojih težko ranjen. Z velikimi izgubami smo se vrnili na Ljubelj. Tam smo pod poveljstvom stotnika Krena in nadporočnika Ahačiča ustanovili tako imenovano »ljubeljsko skupino.« Njen prvi zaroček smo bili tržiški prostovoljci iz novembra 1918. Dobil sem nalogo organizirati skupino težkih strojníc. Ljubeljska skupina se je zelo dobro bojevala. Bila je edina, ki je po ponesrečeni splošni ofenzivi slovenske vojske 29. aprila 1919 obdržala svoje izhodiščne pozicije in ni imela dezertirjev. Nemški napad na Ljubelj sredi maja leta 1919 je ljubeljska skupina odločno odbila. Tudi v zmagoviti jugoslovanski ofenzivi od 28. maja do 6. junija je ljubeljska skupina že 29. maja dosegla svoj cilj.

Po vrnitvi v civilne poklice so morali koroški prostovoljci marsikaj pretrpeti, posebno še tam, kjer je bil nemški kapital močan (Jesenice, Ravne). Kako je bilo z mnogimi med okupacijo, sem že omenil. Marsikaj so slišali tudi od tistih, ki so bili proti vojaškemu boju za Koroško. Mnogi koroški prostovoljci iz Tržiča so se aktivno vključili v narodnoosvobodilno vojno, nekateri so prišli tudi na zelo vidne položaje.

LOJZE UDE

Zveza borcev NOB Cerkno nam je poslala gornjo fotografijo s prošnjo, da jo posredujemo našim bralcem. Našli so jo pri nepoznanem borec, ki je bil ustreljen v Jesenicah pri Cerknem 25. marca 1945. Kdo je bil pokojni in od kod je bil doma?

**FOTOGRAFIJA
Z VPRAŠANJEM**

IDRIJA, 30. decembra 1975. — Delegati skupščine občine Idrija so izglasovali odlok za uvedbo samoprispevka za elektrifikacijo vasi Police, Reka in Laharn. To so namreč zadnje vasi v idrijski občini, ki so še v »temi«.

Skupni proračunski znesek za elektrifikacijo teh krajev znaša 760.000 dinarjev. S samoprispevkom pa bodo zbrali 160.000,— poleg tega pa bodo opravili še delo v vrednosti enega zneska, kar je veliko breme za te revnejše kraje z manjšim številom prebivalstva. Poleg tega bodo morali opraviti še delo in tudi finančno prispevati na razdelitnem omrežju.

Delegati iz teh krajev so menili, da bi za elektrifikacijo teh krajev morala prispevati tudi širša družbena skupnost. Saj so ti kraji veliko prispevali med NOB; vas Reko pa je okupator v celoti požgal.

J. J.

Police so srčkana vas

KDOR ČAKA, DOČAKA

Ustavila sva se. Vas se imenuje Reka. Hiše so razmetane ob cesti, ki pelje še naprej proti Tolmini. Naselje, katerega strma pobočja se na eni strani končujejo v hladni Idrijci, so v juniju mesecu leta 1944 Nemci popolnoma požgali. Bilo je to v nemški ofenzivi, v času, ko je na območju Sebelj in krajev v okolici zgorelo 244 poslopij.

»... Pravzaprav sva v Laharn,« je rekel Janez, ko je z roko pokazal greben, za katerim naj bi bile POLICE. In res se je prav od tam pognala, kakor na Makalu, začrtana steza. Ker je Janez poznal resnico takšnih krajev, se je opremil kot se planincu spodobi. Mene pa je kamenje bodilo skozi tanke podplate, srajca se je močila pod debelim kožuhom in jezik sem kazal kakor nevzgojen falo.

»Si lahko misliš, da Reka, ki leži ob glavni cesti, nima elektrike? Ko so elektrificirali ostale vasi na Cerkljanskem, so bili vsi daljnovodi speljani precej daleč od Reke. Za takratno peščico nezaposlenih ljudi je bila elektrifikacija njihove vasi preveliko. Dandanes je drugače; ne samo mladi, celo starejši se zaposlujejo v industriji.«

POLICE SO SRČKANA VAS

Pravi, da bova potrebovala pol ure do prvih hiš. Globoko pod plaščem in kožo slišim biti sekunde. Tudi prebivalci Zelina in Sebelj pa Stopnika so bili nečakani — do elektrike so pa vendarle prišli. V idrijski občini so ostale torej samo še tri vasi: Reka, Laharn in Police. Laharn leži ob cesti med Reko in Bukovem nad Baško grapo. To je vas z razmetanimi hišami kot bi jih z letala spustil. Skupaj so menda le tri domačije. Toda imajo prevozno cesto in do Bukovega že nekaj let vozi avtobus. Belina prvih hiš je planila

skozi redko sadno drevje. Sonce je pritiskalo v ravnino, na katere rob sva se pravkar povzpela. In po tej poti, ki je bila sedaj za nama in po kateri nevažen hoje prineseš v vas komaj samega sebe, nosijo domačini v značilnih cerkljanskih koših vse tisto, kar potrebujejo in kar je mogoče kupiti spodaj v trgovini.

»Najprej k Andrejčku,« je rekel Janez, ko sva bila med hišami. Menda je bil Andrej Makuc od nekdanj prv moč v vasi. Spoštovali so ga pred vojno, spoštovali so ga kot enega prvih aktivistov OF, ki je bil znan daleč naokrog. S preprosto in iskreno besedo je odpiral vrata in srca tamkajšnjih prebivalcev. Sicer pa so bile Police vas kot bi povezano klasje pogledal. Danes ni dosti drugače, samo veliko manj ljudi je v njej.

»Naše življenje ni bilo nikoli kakšna posebna reč,« je zastavil besedo Andrejček, ki ima tri več kakor sedemdeset let. Življenje hribovskih kmetov ima pač poseben okvir. Povem pa vam, da je vsak, ki danes kritizira, »trapon«. Kdor hoče delati in če je pri tem še celo mlad, mu ni treba slabo živeti. Starost pa največkrat ni prijetna niti v gorah niti v dolini. Pa vendar se je tudi v krajih, kakršna je Polica, marsikaj spremenilo. Samo pomisliti je treba, kaj je počela z nami italijanska oblast, kako so si prizadevali, da bi nas pognali na boben...!

Tu ni bilo nikakršne možnosti za zaposlitev. Če se je pa že našla kakšna služba, jo je dobil Italijan. Živina je bila pod ceno, trgovci so nas izkoriščali kolikor je bilo le mogoče. Pa kaj bi govoril, razliko med življenjem nekdanj in danes razumemo in občutimo samo starejši ljudje — mladina že ne.

Pravite, da so Police srčkana vas! Res je tako, čeprav je to premalo. Leta 1925 je bilo v

naši vasi 95 ljudi, po vojni nas je ostalo 66 in danes nas je 34. Vedno smo verjeli v boljše jutrišnji dan; verjamemo danes in verjeli smo včeraj.«

PET NAS JE ODŠLO MED PARTIZANE

Andrejček trga iz spomina: Jaka Platiša, Jože Primožič-Miklavž, Janko Vrovc; kdo bi pozabil sodelovanje s takšnimi aktivisti. Nekaj fantov je odšlo iz teh krajev med partizane že v letu 1943, v začetku naslednjega leta pa so začeli odhajati v gozdove množično. Uro hoda od Police so padli tudi prvi partizani iz teh krajev. V vasi je bil več mesecev sedež okrožnega komiteja KPS za baško okrožje, ki je organiziral partijski tečaj od 16. do 23. februarja leta 1943. V tistih dneh je odšel med partizane tudi Andrejček; najprej v Sebelje v Mirkovo četo in pozneje na Kerkovše in naprej na Dolenjsko. Iz vasi jih je bilo pet, ki so skoraj istočasno prišli za orožje: Ivan Kržišnik, Jakob Črnlogar, Peter Podobnik, Andrej Matuc in Andrejček.

Andrejček, kaj pa tuč in cesta, je začel Janez o tistem, kar tišči slehernega, ki živi v tej vasi, do katere vodijo samo tri steze. Andrejček pa kot ne bi slišal, je začel pripovedovati o časih, ko so v vasi igrali na harmoniko, bas in »violetin«, ko so ustanovili izobraževalno društvo, ko so imeli pevski zbor in šolo in gostilno in svojo faro...

Leta 1926 je bilo vsega konec in začetek nečesa novega, bi smeli reči. Če je verjeti besedam, gostilne nihče ne pogreša (samo v idrijski občini jih je bilo ukinjenih približno trideset!), toži pa se ljudem po čem drugem. Toži se jim po vsem tistem, kar naredi v kraju mladost.

»Elektrika in cesta,« pride Andrejček na dan z besedo. Na

Policeah je osem praznih hiš; ljudje so umrli ali pa so se odselili. Nekateri so izgubili potrpljenje, nekateri vztrajajo. Pa vendar je pri večini minilo obdobje, ko so lahko na ramah v košu nosili v vas cement in opeko, s katero so zamenjali s slamo prekrito streho. In nekateri so zamudili čas (čeprav pravijo, da ni za to nikoli prepozno!), da bi se oženili. Andrejček se že ni, svetuje pa mladim, da je le ta

Andrej Makuc v prostem času ne vleče samo za harmonikarski meh, pač pa tudi rezbari

Foto: S. Teršek

ko mogoče ohraniti življenje. No, to mladi gospodarji tudi vedo, a kaj ko gre dekle raje za stroj kakor na grunt.

»Od Laharn do Police bo potrebno postaviti 24 drogov za visoko napetostno omrežje,« pravi Andrejček. »Tudi bodoča cesta je zakoličena in s tem je začrtana naša prihodnost — prihodnost naše vasi!«

AL' BOSTE DAL VAŠA ČEČO NAŠEM POTRKONU?

»Ja, je hudičev zamotano dobit sem gor žensko,« pravi Gabrijel Božič, sedemindvajsetletni gospodar s Police. Neporočen je in živi v 66-letno materjo. Ima drugačne načrte: preusmeril bo kmetijstvo, uredil hlev in se ukvarjal s pitanci. Kredit je že dobil. Ko bo v vas speljana elektrika, bo lahko nabavil še vrsto strojev od puhalnika do električne žage.

»Kdor hoče tu ostati ostane pa če je ali ni elektrika in ceste. Kdor zapade v dvom, da bo do tega prišlo, se slej ko prej umakne. Takih je bilo veliko, a jih je na srečo v zadnjih dveh letih vse manj. Zaposlujejo se v ETI, v idrijskem rudniku, mizarski delavnici in večina med njimi trdi, da se bodo vrnili, ko bo le mogoče. In zdi se, da bo mogoče!«

Gabrijelu gre verjeti, ne navsezadnje tudi zaradi tega, ker

je predsednik krajevne organizacije SZDL in predsednik konference KS, ki obsega vasi: Straža, Jegršče, Police in Reko. Pa tudi tistih njegovih besed ne gre pozabiti, ko pravi, da gre pohvaliti Skupščino občine Idrija, ki se iskreno zanima za težave prebivalcev te in drugih vasi.

In morda bo na vprašanja: a boste dal vaša čeca našem potrkonu, vse več pritrdilnih odgovorov.

ELEKTRIKA JE, ELEKTRIKE NI!

Janez je zavil k Matučevim kot da bi hotel videti, do kod lahko od začudenja raztegne usta. Matučevi so pravkar gledali televizijski prenos skakalne tekme (na kateri so naši menda zasedli odlično 48. mesto!) in v kotu je brnel pralni stroj (edini v Policeah!).

Gospodar Ignac je povedal, da so dobili v vasi zasilno razsvetljavo že leta 1958 — s pomočjo diname na potoku. Seveda so med tem časom zamenjali že vrsto dinam. To je izmenična dinam z 18 kilovati moči, do uporabnika pa pride zaradi slabe linije morda le moč sedmih do osmih kilovattov. To je dovolj za radijski in televizijski aparat in za pralni stroj, če izklopiš vse grelce (se pravi, da posebej dolivaš toplo vodo!). Za omenjeno dinam skrbí Ignac, ki je sicer zaposlen v idrijskem rudniku. Vsak dan se z mopedom pelje na Laharn in Reko, od tam pa z avtobusom. In vsak dan sanjari o času, ko se bo lahko zapeljal po cesti, ko bo lahko nabavil električne stroje: žago, puhalnik...

»Potrebujemo jo, prekleto jo potrebujemo,« mu sije iz oči.

»Če ne bomo v bližnji prihodnosti dobili cest,« pravi njegova žena, »bo ves naš trud zaman. Tri fante in hčer imamo. Če ne bo ceste, bodo odšli od hiše, ko bodo končali šolo. In zakaj potem midva urejava kmetijo? Tudi kmečkega turizma bi se lotila; v vasi so še trije mlajši gospodarji, ki bi se tudi tega oprijeli. Malo bi preusmerili kmetijo, malo bi popravili, naredili nekaj sob (vodovod imajo in zelo pitno vodo!) in ne bi živeli slabo. Tudi prodali bi kaj — če bi bila cesta, ko bo elektrika.

Spodaj v dolini je Reka, s prvim mrakom prekrita. Za nama je vas, vas samev kot so ji pravili nekoč. Govorili so tudi, da so Police nekoč že izumrle in da so se v vasi naselili cigani. Sedaj govorijo o vasi kot o otroku, ki se bo znova rodil. Pri tem rojstvu bodo pomagali prebivalci sami in pri tem rojstvu pričakujejo pomoč — kot smo se lahko prepričali ne zaman.

SILVO TERŠEK

V tem poslopju je bil več mesecev sedež okrožnega komiteja KPS za Baško okrožje

TITOV PARTIZANI

V skladu z načrti zaveznikov je vrhovni štab NOV in POJ ukazal vsem svojim enotam, naj rušijo vse prometne poti, da bi čim bolj zavrli manevrsko sposobnost nemške vojske. To je bilo septembra 1944. Tako je 4. SNOUB Matija Gubec že 20. septembra napadla grad Poganeč v bližini železniškega predora in mosta čez Savo pri Litiji. Pri napadu je sodelovalo šest zavezniških letal, ki pa so odvrгла bombe predaleč od obeh objektov. Šele ko so partizani v jurišu zavzeli grad, so minerji lahko uničili most. V boju je brigada zajela 45 Nemcev.

Pri napadu sta bila navzoča tudi šef zavezniške vojaške misije pri glavnem štabu Slovenije kapetan James Goodwin in dopisnik ameriške revije »Life« John Phillips. Že v novembru istega leta je ta revija objavila članek »Titovi moške«, v katerem obširno prikazuje napad na grad Poganeč.

Vojna v Jugoslaviji se bliža koncu. Tri leta so se Titove enote organizirano bojevale z Nemci, čeprav so le-ti imeli njihovo deželo že za osvojeno. Prejšnji teden so se pomikali v smeri proti Jadranskemu morju tudi Rusi, da bi se pridružili Titovim borcem. Njihovo napredovanje je postalo nevarno za manj številne nemške sile, ki so se umikale pred Britanci v Grčiji. Jugoslavija bi lahko bila v krogu zaveznikov pred dokončnim uničenjem Nemčije.

Ker se je ruska in britanska pomoč vedno bolj bližala, je jugoslovanska armada še z večjo silo udarila po Nemcih. Pretekli mesec je neki partizanski odred opravil drzen napad v zasedeni Sloveniji; miniral je važen železniški most daleč v zaledju. Namen tega napada je bil pretrgati glavno progo, ki vodi iz Zagreba mimo Ljubljane v Italijo. Most je pri Litiji.

Bil je že mrak, ko smo 19. septembra prejeli ukaz za odhod. Vozovi, v katere so bili vpreženi volji, so bili polni eksploziva. Griči so bili kot živi ob pogledu na premikajočo se kolono partizanov. Pod nami je ležala cesta, ki vodi proti »velikemu rajhu«. Prehitela nas je 15. brigada in borci so ji zaklicali: »Živela petnajsta brigada!«

Z ameriškim kapetanom Jamesom Goodwinom sva potovala po osvobojeni Sloveniji že od meseca marca. Tudi tokrat sva stopala drug ob drugem in se pogovarjala o razkošju nočnih lokalov doma v Ameriki. Tudi partizani so se pogovarjali, kajti to je najboljši način, da si krajšaš čas. Bela cesta se je nejasno risala v temi pred nami in vsepovsod so bili le temni hribi. Nenadoma je odjeknilo povelje: »Čelo, stoj!«

Jim in jaz sva sedla na stopnice pred leseno stavbo, ki je bila prej italijanska carinarnica. Kmalu sva zaslišala: »Kolona, naprej! Tišina!« Tiho smo vstali in krenili naprej. Prešli smo italijansko mejo sredi polja, ki je bila ograjeno z bodečo žico. Prišli smo tja, kjer je bil za Nemce veliki rajh.

Na drugi strani smo se umaknili v gozd, da bi obšli nemške posadke ob cesti. Pod jablanami smo stegovali kvišku roke, da bi utrgali kakšen sadež, toda preveč rok se je prej stegovalo po njih. V gozdu je bila tema kot v predoru. Pred seboj nisem več slišal Goodwinovih korakov. Zaklical sem: »Jim, Jim!« in pospešil korak, da bi ga dohi-

tel. Kaj kmalu sem se spotaknil obenj. Podal mi je puško, da bi se oprijel za jermen in šel za njim. Tako sem vsaj vedel, ali naj grem v desno ali v levo. Da bi vedeli, ali je vrsta še strnjena, je šel od ust do ust klic: »Ali je veza?« Borci so odgovarjali: »Je veza.« Včasih je bilo iz daljave slišati nemirno hrzanje konj ali pokanje suhih vej. Hitro je sledilo povelje: »Čelo stoj!« Takrat je gotovo bil kriv ropota voz z razstrelivom ali havbica ki se je zadevala ob drevje. Z Jimom sva zvečila črn kruh, ki sva ga vzela na pot.

Izoginiti smo se morali zadnji nemški posadki pred Litijo. Pri tem smo zašli. Ko sva sedela v grmovju, je vseh osemsto mož pred nama brisalo svoje sledove. Ko smo krenili dalje, smo se držali za roke. Sledile so nam mule z razstrelivom, volovske vprege in par teličkov, ki sta bila namenjena za hrano naslednjega dne. Med počitki se nismo več pogovarjali. Dolina pod nami je bila pokrita z meglo. Sonce je naposled zasvetilo v rožnati svetlobi nad zelenim hribovjem. Ob sedmih smo prišli na cilj: pod nami sta bila Sava in litijski most.

Partizani so si uredili poveljstvo v kmečki hiši. Z Goodwinom sva splezala na senik, da bi malo zaspala, pa je že nekdo zavpil: »Gospod Phillips, gospod Phillips!« Bilo je skoraj poldne.

V hiši, kjer je bilo poveljstvo, sva posedla okrog mize, kjer smo jedli kuhano govedino kar z žlico. Ob enih smo se vsi umaknili v gozd, kjer so borci zavzeli svoje položaje. Dolgo smo čakali hladnokrvno. Ob pol petih smo zaslišali letala. Šest jih je letalo nad nami. Prvo se je hitro in srečno spustilo skozi nemško protiletalsko obrambo, mi pa smo uživali ob pogledu na bombe, ki jih je odmetavalo. Sledila so še ostala. Borci so kričali od veselja: bili smo močni.

Po zračnem napadu smo zaslišali streljanje. Jesen, komandant naše brigade, je skočil na noge in se pognal po poti proti gradu, kjer so si Nemci uredili utrjeno postojanko. Vpil je: »Na juriš! Hura!« Goodwin je medtem brundal neki ameriški napev in borci so stekli za komandantom. Dosegli smo jaso med drevjem in prvič zagledali most. Hišo so ovijali svetli plameni. Moške ob cesti so vsuli rafale iz avtomatskega orožja. Goodwin je poleg me-

V glavnem štabu slovenske partizanske vojske pripravljajo načrt za napad na most pri Litiji. Za mizo stoji komandant Stane.

ne pokal s svojo karabinko, komisar pa je od časa do časa zaropotal z italijansko brzostrelko proti gradu ter hodil gor in dol po cesti. Možak nizke rasti ob meni je vpil: »Rusi, Angleži in Američani so naši zavezniki!« Nato je streljal z brezo proti gozdu in venomer ponavljal iste besede. Nad cesto so postavili rusko protitankovsko puško. Mlada partizanka je stopila na jaso in streljala, dokler je ni tovariš potegnil nazaj.

Partizani peljejo ranjenega kapetana Goodwina z bojišča pri Litiji na osvobodeno ozemlje

Ko sva se z Goodwinom pomikala po cesti, sva opazila okno zgoraj v gradu. Nikogar ni bilo videti za njim. Protitankovski izstrelki so nenehno udarjali po že razmehčani steni. Komisar je poveljeval pomik in Nemci so streljali na cesto. Goodwin je izginil v črnem dimu. Jaz sem s partizani kril cesto. Ob meni je bil komandant Jesen. Iz bližine je bilo slišati glas: »Ameriški oficir je zadet.« Stekel sem proti gradu in zagledal Goodwina, ki je še vedno držal puško v roki. Bil je bled in hlače je imel krvave; granatni drobeci so ga zadeli v nogo.

Mlada partizanka mu je obvezala rano. »Nočem, da bi me ulovili,« mi je ponavljal. Prižgal sem mu cigareto in zagledal sem nemškega ujetnika, ki mu je kri tekla po obrazu. Sedel je poleg

naju in se smehljaj. To se mi sicer ni zdelo prav, vendar sem dal cigareto tudi njemu.

Nemci so spet začeli streljati na cesto. Z nekim partizanom sva Goodwina odnesla v goščavo. Nemec je šepal za nama in veselo blebetal nerazumljive besede, ko smo našli nosilo. Bolničarka je potem posadila Goodwina na stol in mu ponudila požirek močne »rakije«, jugoslovanskega žganja. Na vozu so ga odpeljali v partizansko bolnišnico. Med potjo smo srečali minerje, ki so spremljali vozove z razstrelivom za most. Bolnišnico smo našli, ko je bil že mrak. V dveh sobah je bilo po tleh natreseno seno in na njem so ležali ranjenci. Za obe sobi so imeli samo eno svetilko. Zdravnik je bil mož nizke postave in z naočniki. Šest mesecev je bil zaprt v Ljubljani, nato pa je zbežal, da ga kvilingovci ne bi ustrelili. Človek ob Goodwinu je umiral. »Spravi me odtod,« me je prosil Goodwin. Pomagal sem mu, da je šel ven in legel na kup sena. Tam se je počutil bolje. Zadremal sem. Ko sem se zbudil, mi je bilo hladno. Dve kravi ob vozu sta pojedli seno, v katerega sem bil zavit tudi jaz.

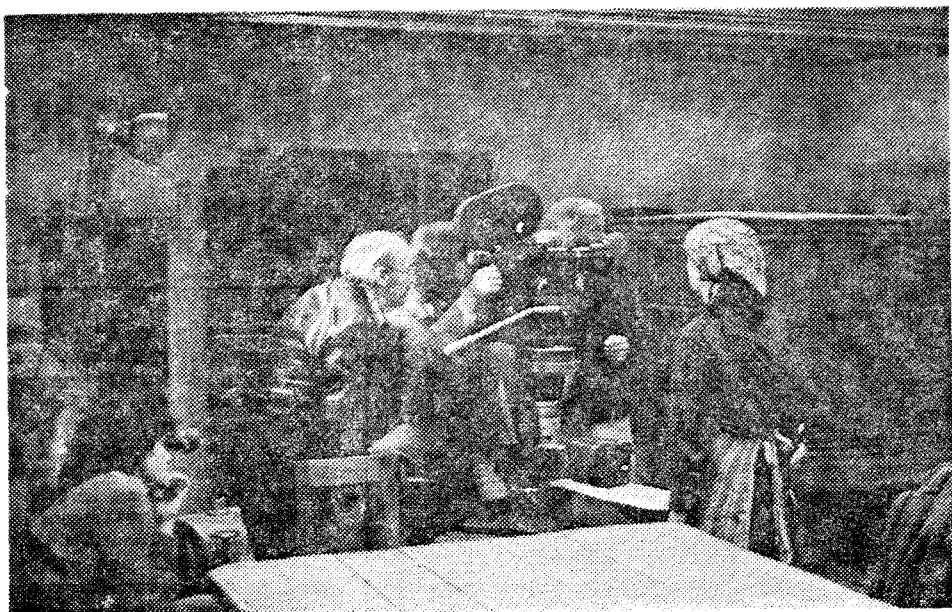
Iz Litije je bilo ponoči slišati streljanje. Naposled pa je odjeknila huda eksplozija. Prijel sem Goodwina za roko in mu dejal: »Jim, Jim, ali slišiš? Most je šel v zrak.« Opazil sem, da ni več vseh ranjencev. Zdravnik je dal Goodwinu čaj z žganjem in mu dejal: »Peljati vas bomo v skrit kraj.« Na sosednjem vozu so bila tri trupla, med njimi tudi mož, ki je prej ležal ob Goodwinu. Cele štiri ure so ropotali vozovi po cesti. Ob vsakem je stopal stražar. Vse skupaj je bilo nenavadno. Vozili smo se po nemškem ozemlju in naše glavno orožje je bilo to, da nas kmetje, ki so nas videli, ne bi nikdar izdali. Nekje ob cesti so nam podarili hlebec kruha, niže doli pa smo dobili še jabolka. Za nami je pritekel stavec in nam izročil steklenico žganja. Med vožnjo v dolino sem zaslišal lepo melodijo pesmi »Naša ljuba domovina«. Na orglice jo je igral borec, ki je med bitko oslepel. Potem smo se ustavili v manjši vasi, kjer je Goodwin našel posteljo, da bi zaspal, toda poveljstvo je odredilo odhod, ker je bilo pričakovati nemške okrepitve.

Popoldne je začelo deževati. Ko smo bili zunaj vasi, smo se pridružili brigadi. Borci so bili oblečeni bolje kot prej, ker so dobili posebne nemške uniforme z modrimi in rjavimi našitki. Pomikali smo se počasneje, ker so bili ranjenci zavarovani. V mraku smo prispeli v Šmartno, kjer je bila nemška posadka. Dano je bilo povelje: »Stroga tišina!« Toda ko smo šli čez polja za vasjo, se je začelo peklensko pokanje. Partizanska patrulja je napadla vas, da bi se mi lahko varno umaknili.

Dne 23. septembra ob petih zjutraj smo se vrnili iz rajha. Prišli smo v vas Klanec. Bili smo tako utrujeni, da nihče ni gledal za sabo. Po nekaj urah spanja nas je prebudil klic partizana: »Gospod Phillips, gospod Phillips! Proč moramo! Sovražnik napada vas!« Ves preostali del dneva smo prebili v gozdu, ponoči pa smo šli spet naprej. Toplo nam je bilo pri srcu, ko smo šli po osvobodjenem ozemlju. In tedaj sem se spomnil na pismo, ki sem ga nekoč napisal Hitlerju. »Ti, norec,« sem začel, na koncu pa sem se podpisal: »John Phillips.«

Partizani so se pri Litiji postavili na položaje že zgodaj zjutraj in tam so čakali na šest bombnikov. Samo nekaj sto metrov dalje je starodavni grad Poganeč.

S snemanja filma. Na sliki režiser Vojko Duletič in direktor fotografije Jure Pervanje s sodelavci. Foto: T. Labernik

Novo odkrivanje resnice

Lenin je v enem svojih govorov dejal, in tudi večkrat ponovil, da je vizualnost najmočnejša umetnost, da je to tista umetnost, ki bi na nek način izražala razredno masčevalnost širokih ljudskih množic, ker bo to njihova umetnost, njihov medij za izrekanje resnice o svetu in revoluciji. Ta vizualna umetnost, je govoril Lenin, bo postavila umetnost ljudi na najširšo osnovo in osveščala revolucionarne množice. Vizualnost je nov odnos do stvarnosti, s tem medijem niti svet niti mi ne moremo ostati isti, čeprav morda ne moremo tudi trditi, da ta umetnost

ravno spreminja svet. Vizualna umetnost je ustvarjalna oblika, ki ji je stvarnost vraščena in ki zato izreka resnico o stvarnosti.

S to mislijo smo želeli vpeljati članek tovariša Franca-Milča Jernejca, ki nam ga je poslala po gledanju zadnjega slovenskega filma na naših platnih, filma Vojka Duletiča Med strahom in dolžnostjo. Ker ne gre le za film, ampak za mnogo več, za še en pogled na borbo in hkrati tudi za odmev nekega umetniškega dela med našimi bralci, ga na tem mestu v celoti objavljamo.

Nemalo me je zazpekla vest, da je Duletičev film tako hitro zdrknil z naših ekranov. Bil sem na premieri filma in po enkratnem gledanju lahko brez strahu zapišem, da je spomenik človeški stiski, ki ji človek zelo redko podleže. Podleže pa ji, ko je v kakšni veliki in življenski preizkušnji. Taka preizkušnja je lahko tudi vojna, ko padajo nedolžni ljudje, niti ne vedoč včasih zakaj, ko se preliiva kri preko vseh mej, ko se bohotijo najnižkotnejši nagoni, ki spreminjajo človeka v žival.

Za mene je bil film nekaj novega v interpretaciji vojnih dogodkov. V tem filmu je glavni junak pravzaprav človeško srce, ki ga poudarjajo počasni, premišljeni gibi, skope besede glavnih junakov, druževno razpoloženje in komaj zaznava spremembe na človeških obrazih odličnih igralcev. Režiser je z vso natančnostjo preračunanih gibov mišic, trepalnic, glave, rok in celo korakov v odlično izbranim ambientu pričaral najbolj skrita čustva človeka v težki usodni stiski. Premalo je besed, ki bi mogle izraziti vso vrednost mojstrovine, študije človeške duševnosti.

Film samo gledati ni dovolj. Treba se je vživeti vanj. Gledalec mora pazljivo spre-

ljati gibe ljudi, ne sme preslišati niti besede, sicer skopega dialoga, ki pa pove več kot cela plejada besedi. Samo spomnimo se hlapca, kakšen patriotizem izraža, njegovo sklonjeno telo, položaj glave, izraz oči pa prezir sovražnika. Komaj vidni sunek z nožem, ki ga porine četnik v telo žrtve, povzroči celo vrsto asociacij na zločine četnikov, ustašev in belogardistov širom domovine v vojnih časih. Vsak gib, posebno glavnih igralcev, vzbujajo v gledalcu niz spominov na dogodke, ko je bil sam morda v podobni stiski, spominja se ljudi, ki so živeli kot on. Tako spominjanje bi zahtevalo preveč prostora.

Pohvaliti je treba trud, delo in nadpovprečne napore igralcev, ki so se znali tako imenitno vživeti v duševnost ljudi, ki so jih predstavljali. Vsi trije, oče, mati, otrok, prikazujejo stisko družine v času, ki ga sami niti niso doživeli in je prav zato zahtevalo celotno študijo tega zapletenega stanja. Težko si je predstavljati in prikazati vso težo stiske, ki je vladala štiri krvava leta in pritiskala našega človeka. To je stvar, ki ji razprava in papir prav gotovo ne moreta dati prave podobe, prave vsebine, to je izključno stvar srca.

Da ne bi človeštvo ponovno padlo v peklenjske strahote vojne, naj spozna mladi rod, tudi preko takih filmov, kako grozen je svet vojne. Stiske, ki spremljajo vsako vojno pa so podobne peku. Film kot je Med strahom in dolžnostjo prav lahko pošljemo tudi preko mej, ljudje ga bodo prav tako razumeli kot smo ga borci NOB. Le če bodo ljudje spoznali, kaj je pekel, ne bodo silili vanj.

Strah in dolžnost sta si bili vso vojno sestrji, ki sta se vodili pod roko in predstavljali osnovo velikih odločitev tudi malih ljudi. S prijateljem sva ob koncu filma po dolgem molku bila istih misli. Težek, težek film, a resničen. Treba ga bo še gledati.

Vse priznanje ekipi, ki je obudila že zamisljene like naše polpretekle zgodovine, posebno glavnima junakoma. Nadvse hvaležni smo režiserju, ki je med bisere slovenske kulture pridal še en rubin. Film naj še pride na naše ekrane, večkrat, da ga bodo ljudje res dojeli. Ne me, prosim, razumeti napak. Teh vrstic ne pišem kot filmski strokovnjak, le kot gledalec. Kot gledalec pa mislim in čutim, da se film uvršča med najboljše stvaritve naše filmske umetnosti. Kar brez strahu z njim na platna, saj je tudi dolžnost producentov in distributerjev v ceno pravemu lastniku, svojemu narodu, ki bo dal tudi najpravičnejšo kritiko.

FRANC JERNEJC-MILČE

In vendar se spreminja

Cas okoli novega leta je navadno tisto obdobje, ko se oziramo v preteklost in jo ocenjujemo, hkrati pa že, na podlagi dognanj in izkušenj, skušamo oblikovati primerne programe za prihodnje. Pravzaprav ta zapis noče biti celovit pregled uspehov ali neuspehov na polju kulture za preteklo leto, ampak se bo skušal zamisliti predvsem nad eno veliko in lahko bi rekli morda najpomembnejšo spremembo na tem področju, to se pravi o človeku v njej.

Že na prvi pogled je takoj opazno, da se vse več ljudi vključuje v družbeno preobrazbo, kamor spada tudi področje kulture, in se hkrati spreminjajo tudi sami. Mnoge oddaje in članki v dnevnem informativnem poročanju se vse bolj opirajo na mnenja občanov in ugotavljajo, da se dejavnost seli med delavce, ki so ponekod resda še preveč vođeni, v celoti pa se vendarle uresničujejo samoupravna in delegatska načela. Ljudje so pripravljeni sodelovati in to z zelo zdravimi in konkretnimi predlogi in dejanji, tako da, če že moramo govoriti o nepripravljenosti, se ta kaže predvsem v organizaciji in izpeljavi idej. Tu se je največ zatikalo, tu so se kazale še negativne sile in ostanke prejšnjega delovanja in prevelike vođenosti.

Obstajajo mnoge manifestacije, knjige, dela, ki spreminjajo naše vedenje o svetu, ki dajejo vsakemu posamezniku znanje in zavest za konkretno akcijo. Vrednote v takem sistemu izgubljajo intimen značaj. Vrednote postajajo in mnogokje že so, predvsem sestavni del nekega skupnega sistema, ki služi kot kriterij za izbor v alternativni, ki se lahko odpira znotraj neke dane situacije. Prav zveza posameznika z dano situacijo je danes zelo velika in neizbežna. Tako je možnost izbire zelo radikalna, se pravi, dopušča popolno vključitev ali popolno izključitev.

Okolje v katerem človek živi ima nek obraz. Oblikujejo pa ga vrednote, ki se združujejo v neki instituciji, ki postaja kolektivna zavest in opredeljuje tudi vsakega posameznika. Taka institucija je pravzaprav naš drugi jaz, ki je toliko bolj naš, kolikor bolj so vrednote tega skupnega jaza tudi vrednote posameznika. V tej smeri je potrebno razumeti pravico do odločanja, ko namreč skupni cilj postane last vseh, s tem pa se ljudje istovetijo z vrednotami, ki so tudi njihove lastne. V takem primeru bodo odločanja dosledna, opredeljena, družbena aktivnost pa integrirana in stabilna. Institucija tako postaja vse bližje človeku, praktično je v temeljnih interesnih skupnostih že vsak posameznik pravzaprav institucija zase, vsaj tam, kjer je družbena vrednota enaka osebnosti, kjer je človek intimno navezan na vrednote institucij. V tem trenutku lahko pričakujemo tudi visoko stopnjo celotne družbene aktivnosti.

Danes lahko govorimo, da so v naši družbi vrednote že zelo izenačene, vse bolj gre za to, kako jih realiziramo. Vrednostne orientacije so lahko enotne, vprašanje pa je, kako so realizirane, če sploh so, ali pa so v procesu realizacije izgubijo in morda celo sprevržejo v kaj drugega. Prav to preverjanje pa prehaja pri nas v roke delovnega človeka, ki ima pravico in celo dolžnost, da pove svoje mnenje.

Če se v tem preverjanju preselimo v tem trenutku razmišljanja na kulturno ustvarjanje, lahko ugotovimo veselo spremembo. Delovni človek je začel aktivno sodelovati. Marsikje je opaziti, da mu poraba kulturne dobrine ne predstavlja več nujno zlo ali vljudnostno opravilo skoraj nekašne prisile. Za gledališče, film, televizijo, knjige, razstave, se je pričel zanimati in to ne le kot pasivni gledalec, ampak kot kritični element. Se tako velik pesimist se bo moral ukloniti temu dejstvu, ki je seveda plod nekajletnih sprememb in priprav in ki resnici na ljubo ni še povsod na najvišji

stopnji zavesti. Vendar koraki v to smer so očitni, še bolj razveseljivo pa je, da občana privlači umetnost z domačih livad, umetnost domačih avtorjev, ki govori o njem samem in za njega samega. Tako domača ustvarjalnost ni več nekakšna mučna kazen, ampak že kar p nestrpnostjo pričakovana dogodek. To pa je tisto, kar si na področju kulture vsi želimo. Domačo ustvarjalnost in domačo kritiko. Ne zlonamerno, ampak zdravo, strokovno in utemeljeno. Aktivnost postaja množična, prodira v zavest ljudi in s časom, ko bodo izkušnje in znanje še poglavljeni, resnično lahko pričakujemo na eni strani dvig ustvarjalne kvalitete, na drugi pa objektivno in zavzeto sprejemanje.

Zavest ljudi o resnosti položaja in medsebojni odvisnosti se zdi, da raste, čuti se željo in vse večjo zrelost za medsebojno dogovarjanje in ukrepanje tudi na področju kulture. Takho bo delovni človek postal sčasoma res oblikovalec ne samo svojega dela, ampak tudi svojega prostega časa in zabave. S takim odnosom je opaziti v kulturi novo zavest, ki jo je težko opisati, a za katero je značilna večja strpnost, odgovornost in predvsem vključevanje velikega števila ljudi pri odločanju in ocenjevanju projektov. Seveda je želja nas vseh, da se tako delo tudi letos nadaljuje in da se tako ustvarjalci kot porabniki zavedamo možnosti, da pa je najpomembnejše, da jih s skupnimi močmi čimprej odpravimo. Za to plat mora skrbeti kritika, ne enostranska ali celo pristranska, ampak razgledana in objektivna. Najlepše bi bilo, ko bi bilo take kritike čim več in že v osnovnih celicah odločanja in ustvarjanja.

NEVA MUZIC

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

ATEK, ŠE VEŠ...

*Dete pred sliko očeta stoji,
žalostno gleda, tako govori:
»Pred letom dni, atek, še veš,
smo bili vsi skupaj:
ti, mamica, bratec, sestrice,
pred letom dni.*

*Pred letom dni, moj atek,
v tej hišici naši živeli smo,
nam sonce sijalo je zlato,
a zdaj se dolgo kot večnost zdi
teh hudih, hudih leto dni...*

*Zdaj nekje daleč na straži stojiš
in puško nabit v roki držiš,
da zemljico braniš pred tuji.
In mamice naše nikjer več ni,
tam v daljni tujini v grobu leži,
kmalu bo leto dni...*

*In sestrice, kje je,
kje bratec moj mili?
Tudi ta dva so nam vzeli po sili
tuji okrutni,
kmalu bo leto dni...*

*Atek, prosim te, vrni se kmalu,
na domek predragi nikar ne pozabi!
Vrni se, vrni, atek, moj mili,
kot zmagovalec se vrni
prej kot bodo jesenski dnevi minili!*

Ta pesem je bila objavljena v »Naši ženi« št. 9, leta 1943 pod ilegalnim imenom Desanka. Napisala jo je Angela Prijatelj in je bila posvečena Antonu Marinciju-Janku, ki je odšel v partizane v zgodnji pomlad 1942 in je v boju padel leta 1943. Razglašen je bil za narodnega heroja in ima spomenik v Kočevju. Pesem je nastala pod vtisom, ko osamljeni otrok ogleduje očetovo sliko na steni, saj tudi matere nima več, ker so jo bili fašisti odpeljali v internacijo.

KULTURNI OBZORNIK

Načelnik doma JLA v Ilirski Bistrici tovariš Mile Jovanović

Vojaki so vsak trenutek pripravljeni pomagati prebivalcem, ki jih je prizadela naravna nesreča.

TRIDESETLETNICA OSVOBODILNE ARMADE

Ljudstvo – armada, je nedeljivo

V zgodovini poznamo malo primerov, da bi bila vojska rojena v nedrih ljudstva s takšno ljubeznijo, človeško nerazdvojenostjo kot prav naša armada, armada svobode in miru.

Pred nekako tridesetimi leti se je iz ruševin izginjajoče države porodila nova revolucionarna vojska, ki je prestala mnogo hudega, da je lahko v začetku leta 1945 kot nepremagljiva udarna pest naroda skupaj z njim slavila veliko zmago.

V preteklih tridesetih letih, holikor je minilo od konca vojne in odkar slavimo zmago nad fašizmom, je Jugoslovanska ljudska armada prešla dolgo pot v svojem razvoju — do prvih začetkov partizanske vojske pa vse do danes, ko je to sodobna armada visokih bojnih sposobnosti.

Nove možnosti razvoja so zahtevale tudi obveznosti. Največja izmed njih je bila — braniti naše meje pred sovražniki — tako tujih kot tudi ostanki domačih sovražnikov, kot so bili četniki, ustaši in drugi podobni izdajalci. Vojna je bila končana, toda svoboda, rojena v krvi, je bilo potrebno tudi s krvjo braniti. Jugoslovanska armada ni bila nikoli ločena od ljudstva, nasprotno — njeni pripadniki so bili vedno aktivni v družbeno-političnem kot tudi v gospodarskem življenju v državi. To je bilo mogoče zaradi tega, ker so imeli in imajo njeni pripadniki enake obveznosti in dolžnosti, kot jih imajo predstavniki organizacij našega družbenega in javnega življenja.

Doori trije tedni so minili, kar smo slavili dan Jugoslovanske ljudske armade, ki pa tokrat ni bil zgolj praznik armade, temveč vsesplošni ljudski praznik. Ob tej priložnosti smo pripravili tudi pričujoči zapis o uspešnem sodelovanju pripadnikov armade in mladine in drugih delovnih ljudi in organizacij v ilirskobistriški občini.

SOLA MLADIH LJUDI

»Jugoslovanska ljudska armada je pred vsem šola mladih ljudi, v kateri se vzgaja tisoče in tisoče ljudi v socialističnem in partijskem duhu. Od vsega začetka JLA je mladenci v prvi vrsti bil človek, kateremu je bilo v vojski vse podrejeno in zaradi katerega je tudi vse obstajalo,« so bile prve besede Zivojina Lazića, komandanta bistriške garnizije.

»Armada ni samo šola, v kateri se mlad človek uči, temveč pomemben dejavnik političnega in gospodarskega razvoja občine in vse države.

Kar zadeva sodelovanje mladih v vojašnici in onih iz mesta v preteklih dvanajstih mesecih, lahko rečemo le to, da je bilo več kot uspešno tako na kulturno-zabavnem kot tudi na drugih področjih. Ne morem mimo uspešnega sodelovanja z mladino izven garnizije, ki je bilo pozitivno in zelo uspešno; tako na primer lepo sodelujemo z mladimi iz Kpra, s katerimi smo izmenjali nekaj obiskov, na katerih sta se skozi tesnejše stike skozi tesnejše stike še povečala bratstvo in enotnost naših narodov, skovana v naši revoluciji.

Z mladimi iz Bistrice pa smo večkrat skupaj sodelovali na mladinskih delovnih akcijah; ena izmed takih zelo uspešnih skupnih akcij je bilo delo na Siemenski cesti v Brkinih — zibelki partizanstva na Primorskem.

Vidne rezultate smo dosegli tudi na športnem področju, kjer smo imeli v preteklih dvanajstih mesecih več turnirjev v različnih športnih igrah. Ob tej priložnosti bi v svojem imenu in v imenu drugih pripadnikov armade poudaril uspešne stike s pripadniki delovnih kolektivov, osnovnimi šolami, taborniki, pionirji in drugimi društvi, katerih predstavniki so vedno zaželeli gostje v naši sredini; poudaril bi rad, da je želja nas vseh, da se takšno sodelovanje le še nadaljuje,« je končal Zivojina Lazić, komandant ilirskobistriške garnizije.

PRISTNO SODELOVANJE MLADIH VOJAKOV IN MLADINCEV

Boris Prosen, sekretar občinske konference Zveze socialistične mladine Ilirska Bistrica, ki je na čelo bistriške mladine stopil šele pred šestimi meseci: »Moj prihod na mesto sekretarja občinske konference je bil povsem slučajen. Ena izmed prvih nalog je bila, da takoj stopim v stik z mladimi iz vojašnice in da nadaljujem s tradicionalnim sodelovanjem med mladimi vojaki in mladinci.

Krstna akcija, če se temu lahko tako reče, mi je bila priprava tekmovanja med mladino na mladinski delovni akciji Brkini 75. Športno tekmovanje je popolnoma uspelo in dobilo dobro oceno. Takoj za to akcijo s sledile še druge, ki so bile prav tako uspešno opravljene, mirno pa lahko rečem, da je k temu veliko pripomogla prav organizacija ZSM v vojašnici. Omeniti

na kulturnem področju. Dom JLA je v minulem letu, ko so naši narodi slavili tridesetletnico svobode in zmage nad fašizmom, veliko prispevali k zblizjevanju mladih iz vojašnice in mladih iz občine ter razvijanju in krepitvi bratstva in enotnosti.

Letos so mladi prav v organizaciji doma JLA izvedli nekaj skupnih nalog, prav tako pa tudi na skupnih zabavah, kot je bilo Srečanje mladih, ter raznih drugih skupno organiziranih prireditvev...

Naše sodelovanje se odvija prav tako tudi z mladino osnovne šole, mladimi iz raznih klubov ter mladinci iz različnih delovnih organizacij naše občine. Tako je bil pred kratkim organiziran skupni obisk v tovarni Lesonit, kjer so vojaki spoznali in sklenili nova poznanstva z mladimi delavci.

Naše sodelovanje se odvija tudi z organizacijo ZRVS ter ZZB NOV. Če zaključim — delovanje doma JLA je bilo v minulem

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

bi moral tudi velik uspeh mladih iz vojašnice pri nedavni akciji pogozdovanja brkinskih hribov, kjer je po nekajkrat delalo prek sto mladih vojakov.

Seveda vse te akcije niso šle mimo neopazno. Občinska konferenca ZSM Slovenije je zelo dobro ocenila sodelovanje mladih vjakov z drugimi mladimi v občini. In ne sam to: na zadnjem sestanku so se mladi odločili in za plodno sodelovanje na dan armade podelili diplomi vojašnici Proletarske brigade in mladincu Draganu Bogunoviću, ki je s svojim nesebičnim delom vedno pomagal mladini Bistrice. V imenu občinske konference ZSM mladim v vojašnici želim vse najboljše in da bi se v Bistrici počutili tako kot doma ter našli med mladimi veliko prijateljev, ter da bi bili vedno bojno pripravljeni.

MED DOMAČINI SEM NAŠEL VELIKO PRIJATELJEV

Josip Janković, mladinec, primeren vojak, doma iz Sarajeva — inženir kemije: »Ko sem prišel v vojsko, nisem bil razočaran; tu sem našel veliko prijateljev z vseh koncev naše domovine, prijateljstva sklenjenega v vojski pa človek ne pozabi tako hitro. V začetku sem mislil, da razen prijateljev v kasarni ne bom spoznal nobenega drugega, toda na moje veliko presenečenje sem se kmalu spoznal z mladimi iz Bistrice. Prve tovrstne stike sem vzpostavil na športnem področju, kasneje pa sem jih prenesel še na druga področja. Bistričani so me v prvi vrsti presenetili s svojo ljubeznivostjo do nas vjakov. Prišel sem do zaključka, da sta ljudstvo in armada resnično nedeljiva celota.

Kot dober vojak in za njegovo vsestransko aktivnost je nedavno tega dobil značko »Vzoren vojak« in s tem dobil priznanje za požrtvovalnost pri krepitvi bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

DOM JLA — MOST ZBLIŽEVANJA

Mile Jovanović, načelnik doma JLA v Ilirski Bistrici: »Dom JLA kot kulturno-prosvetna ustanova je bil in ostaja most za zblizjevanje mladih tako na športnem kot

letu zelo uspešno. Da pa bi bilo v novem letu še boljše, si želim, da bi se mladi še bolj aktivno vključevali v reševanje vseh nalog.

Tako smo v pogovoru pregledali enoletno sodelovanje med mladimi v mestu in mladimi v vojašnici. Pregledali smo ga na konkretnih primerih. Ob koncu našega razgovora pa smo vsem našim sogovornikom zaželeli, da dosedanje sodelovanje še poglobijo in nadaljujejo s krepitvijo bratstva naših narodov in narodnosti. Tekst in foto: P. NIKOLIČ

CIRIL ZUPANC: O partizanski saniteti na Goriškem

(7. nadaljevanje)

Na Pedrovem nad Branim je terenska bolnišnica nastala spomladi 1944. Ustanovil in vodil jo je neki bolničar Danijel, doma na Opčinah, ki je po razpadu Italije prišel v partizane. Sčasoma je ta bolnišnica prešla pod poveljstvo Varnostno-obveščevalne službe (VOS) oziroma II. brigade vojske državne varnosti. V njej se je zdravilo največ do 15 ranjenecov in bolnikov. Ker se je čez poletje do 15. septembra 1944 na Erzelju zadrževal dr. Ivo Bežek, je le ta hodil tudi v to bolnišnico zdraviti težje primere. Sprva se je bolnišnica zadrževala na Božjakovi domačiji, kasneje pa se je premestila k Čilčevim, kjer so imeli neko-

liko bolj prostorno hišo. 14. novembra 1944 so Nemci pridrveli v vas ter požgali 5 stanovanjskih in 7 gospodarskih poslopij. Nekaj se je vaščanom posrečilo še pogasiti, ko so Nemci odšli. Ljudje so se tedaj rešili z begom. 26. januarja 1945 je četa nemških vojakov, ki jih je vodil zloglasni poročnik Kettner, prišla iz Sežane preko Komna v Pedrovo. Bolnišnica se je pravočasno umaknila in je padel le 1 ranjenec. Napadeni pa je bilo poveljstvo OZNE srednje-primorskega okrožja. Padel je načelnik tega poveljstva in z njim še 9 njegovih sodelavcev. 10 ljudi so tedaj Nemci polovili in jih odgnali v Sežano in v Trst v zapore. Tudi pri tem napadu je šlo za izdajo. Bolnišnica se je preme-

stila na Gornjo Branico in Erzeljem, kjer je do čakala svobodo.

III. TRUPNA SANITETA

1. Pri poveljstvu 9. korpusa. Pri poveljstvu 9. korpusa so nastali razni odseki, med njimi tudi sanitetni. Šef sanitetnega odseka je januarja 1944 postal dr. Viktor Volkjak-Jakob Završnik. Januarja 1944 je GS NOV in POS poslal na korpusno poveljstvo sanitetno ekipo, ki je dala nepotke in pomagala ustanoviti sanitetno službo na korpusnem območju. V tej ekipi so bili: dr. Bogdan Breclj, dr. Marjan Ahčin in zobotehnik Avgust Zupet-Jerič. Z dr. Volkjakom so tedaj obiskali tudi CVB.

Statut sanitetne službe je določal njene osnovne naloge.

OBISK PRI NAJBOLJŠEM PIHALNI ORKESTRU

Revolucion del moran

Kot vemo, je lansko leto potekalo v znamenju številnih manifestacij in proslav, s katerimi smo počastili trideseto obletnico svobode in obojene zmage nad fašizmom. Marsikje po naši ožji domovini smo se srečali z umetniki, pevskimi zbori, recitatorji... Srečali smo se tudi z velikim pihalnim orkestrom ljubljanske armadnega območja in njegovo glasbo. Poslušali smo njegove koncerte in našo revolucionarno glasbo, a se pri tem nismo zavedali, da je pred nami najboljši orkester v Jugoslovanski ljudski armadi. Da, kolektiv glasbenikov našega armadnega območja je ob koncu preteklega leta v zelo hudi konkurenci osvojil Srednjo plaketo JLA, četudi je prav ta isti kolektiv naši javnosti precej neznan, kar vsekakor ni prav. Če k temu dodamo še to, da so v dosedanjih enajstih vsearmadnih tekmovanjih vojaških glasbenikov prav Ljubljanci šestkrat osvojili prvo mesto, je potem molčanje o njihovem uspehu povsem neupravičeno. Kajti samo v lanskem letu je omenjeni orkester nastopil kar 231-krat, torej več kot vsak drugi dan, samo lanskega decembra pa smo ga poslušali 29-krat. Prirejal je koncerte za mladino in vojake, nastopal je za prebivalce mnogih krajev Slovenije, gostili so ga rudarji in druge delovne organizacije, s svojim domiselnim repertoarjem pa je popestril prenekatere proslavo.

In ta veliki pihalni orkester, zmagovalec lanskega vsearmadnega tekmovanja, ni nič drugega kot naslednik nekdanjih partizanskih glasbenikov, ki so pred tridesetimi leti skupaj z drugimi borci NOV vkorakali v osvobodeno Ljubljano. Orkester je bil torej rojen v ognju vojne, kjer se je tudi rodila naša partizanska pesem, od leta 1959 pa ga s krajšo prekinitvijo vodi podpolkovnik PAVLE BRZULJA. Nedavno tega sem se z njim pogovarjal o vlogi njegovega kolektiva pri razvijanju in negovanju izročila in vrednot našega narodnoosvobodilnega boja. Ali drugače povedano, kramljala sva o tem, kako veliki pihalni orkester vpliva na moralno vzgojo svojih poslušalcev. Zato je bil najin pogovor usmerjen k tako imenovani revolucionarni glasbi, predvsem pa k njeni pomembni vlogi pri nadaljnji krepitvi ljubezni do domovine sploh.

»Naj takoj povem,« je uvodoma dejal podpolkovnik Brzulja, »da je glasba na sploh svojevrstna umetnost, podobna slikarstvu, kiparstvu, književnosti ali poeziji. Tudi glasba ima svoje barve in svoje besede, ima svoj način izražanja. To posebej velja za našo revolucionarno glasbo, tako za predvojno, kakor tudi za tisto, ki se je porajala v trpljenju našega ljudstva, ki

onarna glasba – alne vzgoje

je odločno vstalo in trgalo verige suženjstva. S tem bi želel poudariti, da smo po vojni že imeli solidno bazo, ki je omogočila nadaljnje razraščanje naše revolucionarne glasbe. Splošno je znano, da smo v teh tridesetih letih dobili precej novih del revolucionarne glasbe, prenekateri umetniki in skladatelji pa še danes z manj ali več uspeha ustvarjajo dela na tematiko iz naše revolucije...

— Ali lahko naštejete vsaj nekaj tovrstnih glasbenih del?

»Tega je sicer veliko, vendar bi, preden odgovorim na zastavljeno vprašanje, poudaril, da je naša revolucionarna glasba na svoji trideset let dolgi poti naredila ogromen korak naprej. Skozi usta umetnikov ali pevcev je ta glasba glasneje in razločno govorila, zato naš pihalni orkester redkokdaj nastopa samostojno, brez sodelovanja pevskih zborov, recitatorjev ali vokalnih solistov. In tako se je, denimo, na Kajuhovo besedilo rodila melodija Naša pesem. Ali vzemimo na primer Desant na Drvar, ki ga izvaja naš pihalni orkester s pomočjo recitatorja...«

— Z vami bi se pogovarjal o vplivu revolucionarne, narodne pa tudi zabavne glasbe na človeka, ko se ta znajde v stiski, v nenormalnih okoliščinah. In ko vemo, da pot našega ljudstva do zmage ni bila lahka, še manj pa z rožicami posuta, bi morda spregovorili kaj o vlogi glasbe v takih okoliščinah?

»Veliko je primerov, ko so naše partizanske enote s svojimi glasbeniki ali z glasbo na čelu jurišale in premagovale tudi nekajkrat močnejšega sovražnika. Dejal bi, da so ob zvokih glasbe ljudje lažje prenašali vse strahote in napore, ki jih je vsiljevala vojna, kajti zanje je glasba pomenila nepozabno predavanje brez besede. Temu v prid gre vsekakor tudi dogodek z manevra Svoboda 71. Skupina glasbenikov na pihala

la je namreč naletela na neko vojaško enoto, ki je po večdnevni premiki počivala v gostem gozdu. In glasbeniki so zaigrali, utrujenost z vojaških obrazov je v hipu izginila... Po končanem koncertu v gozdu sem se pogovarjal z vojaki. Dejali so, da so ob zvokih naše partizanske pesmi ali koračnice doživljali zmage našega ljudstva, po končanem koncertu so bili preporejeni in njihova dotlej utrujena in izmučena enota je naenkrat dobila krila...«

— Je morda še kaj podobnega v vašem spominu?

»Nekoč sem bral življenjepis pokojnega ruskega skladatelja Sostakoviča. Ta ustvarjalec je v obkoljenem Leningradu v neki zapuščen kleti komponiral znano leningrasko simfonijo, ki je med poslušalci spodbujala sovraštvo proti fašizmu in ljubezen do svoje domovine. Simfonia sta non stop izvajala dva orkestra, predvsem za vojake Rdeče armade, ki so se pripravljali na stalingrasko bitko... Pozneje so strokovnjaki ugotovili, da je tudi ta simfonia prispevala k dvigu morale vojakov. Ne vem, kako so to izračunali, a trdijo, da je prispevek simfonije k moralni bil dvajset odstotkov.«

Z zgovornim in prijaznim dirigentom Brzljajo bi lahko še in še kramljali, a vendar je tudi teh nekaj besed in stavkov zadostovalo, da smo se vsaj nekoliko seznanili s pomenom revolucionarne glasbe pri vzgoji našega človeka. Seznanili smo se s pomembno prizadevanja kolektiva glasbenikov, s pihalnim orkestrom, ki je v vrhu JLA. Zato nam ni preostalo drugega, kot da smo jim zaželeli, da tudi v letošnjem, šele začetem letu uspešno opravijo svoje vzgojno poslanstvo tako v vojaških enotah ljubljanskega armadnega območja kakor tudi po vsej naši ožji domovini.

Pa srečno, prizadevni umetniki!

BRANE JAKOVLEVIČ

ter predpisoval njeno formacijo v operativnih enotah. Leto 1943 ga je sprejel Vrhovni štab NOV in POJ. Pri VS je od leta 1943 dalje izhajal tudi Lekarški bilten, pri GS pa od januarja 1944 dalje Partizanski zdravstveni vestnik. Statut, Bilten in Vestnik so bili strokovna literatura za organizacijo partizanske sanitete.

5. in 6. maja 1944 je bila v Dolenji Trebuši konferenca divizijskih in odrednih sanitetnih referentov ter upravnikov SVPB »Pavla« in »Frana«. Enakomerno so porazdelili sanitetni kader operativnih enot ter poenotili organizacijsko obliko delovanja trupne sanitete.

Dr. Viktor Volčjak je bil šef sanitetnega oddelka 9. korpusa do julija 1944. V drugi polovici septembra je to dolžnost prevzel dr. Edvard Pohar, kar je ostal do konca vojne. Od 1. maja 1944 do konca vojne je bil pomočnik šefa tega oddelka medicinar Franc Bidovec-Frenk, ki je bil čez poletje 1944 dva me-

seca in pol v. d. šefa sanitetnega oddelka.

Referent za zobozdravstvo je spomladi 1944 postal Ignac Pervanja-Nace, ki je bil obenem tudi vodja zobozdravstvene ekipe pri korpusnem poveljstvu. Njegov asistent je bil Edvard Kobal.

Poleti 1944 je pri korpusnem poveljstvu nastala Vojna oblast. Kasneje je bil tudi tu ustanovljen sanitetni odsek. Sprva ga je vodil medicinar Jože Satler, ko pa je bil ta premeščen na Dolenjsko je šef sanitetnega oddelka pri VO postal dr. Aleksander Gala-Peter. Pri VO je bila formirana tudi pokretna bolnišnica (ambulantna) za potrebe osebja prištanih korpusnih organov. Vodil jo je dr. Davorin Valenti.

2. Kirurška ekipa

Septembra 1944 je bila formirana korpusna kirurška ekipa (KE). Vodil jo je specialist kirurg dr. Franci Derganc, njegov asistent pa je bil dr. Edmund Kadlik. V njej sta bila še bolničar in bolničarka ter mulovodca.

KE je sodelovala pri vseh večjih borbenih akcijah, ki jih je organiziralo korpusno poveljstvo oziroma poveljstvi 30. in 31. divizije.

Kraji večjih borb, kjer je sodelovala KE, so: Hotedrška, Trebče, Poljane, Zeleznički, Gorenja vas, Fužina, Trnovo, Sv. Križ, Cepovan, Predmeja — Otlica in slednjič v bojih za Trst. Po potrebi je bila KE razširjena z ustreznim sanitetnim kadrom sodelujočih operativnih enot.

Pri svojem delu je ta ekipa opravila naslednje posege: izvršila je 55 primarnih operacij, v bolnišnice je poslala 156 ranjencev, izvršila 3 trepanacije, zašila 6 odprtih pnevmothoraxov, opravila 1 laparotomijo, kirurških obdelav mehkih delov je opravila 38, naredila 2 amputacij in v 5 primerih dala mavčevo imobilizacijo. Skupno je sprejela 163 ranjencev, ki so vsi dobili strokovno zdravniško pomoč najkasneje v 24 urah po ranjenju.

(Se nadaljuje)

S skupščine dobrovske organizacije ZRVS

(Foto: M. G.)

O DELU OSNOVNE ORGANIZACIJE ZRVS DOBOROVO

Za uspešno delo – priznanja

V osnovni organizaciji ZRVS Dobrovo v novogoriški občini so imeli volilno skupščino, na kateri so pregledali svoje dokaj uspešno delo v preteklem letu ter se pogovorili o programu za leto. Njihovo delo je bilo vsekakor plodno; o tem zgovorno pričajo tudi priznanja, ki so jih prejeli njihovi rezervni starešine: štirje so bili odlikovani, organizacija kot celota pa je od republiškega odbora ZRVS prejela ZLATO PLAKETO ZRVS SLOVENIJE.

Odzval sem se vabilu osnovne organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin Dobrovo in se skupaj z Gilgom Peškirom, članom predsedstva republiškega odbora ZRVS Slovenije, udeležil volilne skupščine dobrovske osnovne organizacije ZRVS.

Na skupščini so sprejeli pravila organizacije, program dela organizacije za leto 1976, poročilo predsednika Emila Markočiča o delu organizacije v preteklih dveh letih ter finančni načrt za leto 1976.

Zveza rezervnih vojaških starešin krajevne skupnosti Dobrovo in Medana je ena najbolj solidnih organizacij rezervnih starešin v vsej občini Nova Gorica. Malo je namreč takih, ki bi tako vsestransko, tako popolno izvedle ves program dela, ki bi vsem področjem dejavnosti posvetile tako široko pozornost in tudi toliko svojih sil, kot je bilo v Dobrovem. Marsikatera organizacija rezervnih starešin vse prerada posveti svojo pozornost le strokovnemu usposabljanju svojih članov ali samo kakemu drugemu področju. V Dobrovem pa ni tako. Celoten program, ki ga v grobih napotkih dobi od občinskega odbora ZRVS in ga nato v podrobnostih prilagodi svojim razmeram, je dobrovska organizacija ZRVS tudi v preteklem letu povsem izvedla in tako bo — čeprav podatki še niso zbrani — prav gotovo v drugem letu tekmovanja za najboljšo osnovno organizacijo ZRVS dosegla lep uspeh; lani je bila druga.

Toda rezultati so seveda posledica dobrega dela, zato naj bo pričujoči zapis posvečen dejavnosti dobrovske rezervne starešin, ki so jo pregledali in ocenili na decembrski volilni skupščini Zveze rezervnih vojaških starešin.

Vsekakor je potrebno, da se najprej v nekaj besedah dotaknemo osnovnih nalog ZRVS, to je splošnega vojaškega in idejnopolitičnega področja, temo o oblikah boja na začasno zasedenem ozemlju, družbeni samozashiti in delovanju v sovražnikovem zaledju, so izvedli z uspehom.

Do kanca junija so predlanskim in lani v osnovni organizaciji izvedli orientacijsko-taktični pohod, v katerega so vključili vprašanja o boju na začasno zasedenem ozemlju, družbeni samozashiti delovanju v sovražnikovem zaledju, da so že takoj preverili znanje, pridobljeno na predavanjih. Predlanskim so streljali s tromblonom — troblomsko mino, lani pa z vojaško puško. V sklopu izvajanja teh pohodov pa so opravili tudi izpite.

Poleg tega obveznega dela splošnega vojaškega usposabljanja pa so si pripravili še dodaten program. Sodelovali so na občinskem orientacijsko-taktičnem tekmovanju ter pred lani in lani dosegli drugo mesto, sodelovali na proslavi 1. maja, dneva borca in dneva vstaje ter po poteh svobode, organizirali seminarje kot pripravo na izpite, se udeleževali vojaških vaj skupaj s teritorialnimi enotami, izredno de-

javni pa so bili tudi v strelskem športu in delu s taborniki. So redni organizatorji proslave dneva JLA — 22. decembra.

V okviru izvajanja idejnopolitičnega programa so v glavnem delovali skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in društvi. Osnovna organizacija ZRVS Dobrovo je svoje člane vabila in pozivala na vsa tista predavanja, zborovanja ali sestanke, na katerih so govorili pogosto tudi predstavniki občinskih organov Miha Ravnik, Tomaž Beltram in drugi. Rezervni starešine so se kot člani organizacije aktivno vključevali v razgibano družbenopolitično in idejno življenje v krajevni skupnosti in tozidi. Tako v svojem delovanju bistveno presegajo ozke strokovne vidike in se uveljavljajo tudi kot družbenopolitična organizacija, ki bo imela ob ostalih družbenopolitičnih organizacijah pomembno vlogo v frontno organizirani socialistični zvezi.

S tem so kajpak že prešli s področja idejnopolitičnega usposabljanja na družbenopolitično delovanje, in to samo še enkrat dokazuje, da organizacija, kot je ZRVS, ne more obstajati zgolj kot strokovna organizacija, temveč da se njeno delo nujno širi navzven, na družbenopolitično področje.

Ena najpomembnejših dejavnosti dobrovske rezervne vojaške starešin pa je delo z mladino. Mlade seznanjajo s konceptom splošne ljudske obrambe, tudi že s konkretnimi oblikami boja, z življenjem in delom v JLA, s tem pa tudi pripravljajo plodna tla za večje vključevanje mladih v vojaške šole in v šole za rezervne oficirje. Skupaj z mladino so rezervni starešine organizirali vrsto predavanj o splošni ljudski obrambi in naši revolucionarni zgodovini. Zdaj teče akcija pripravljanja mladih prostovoljcev za teritorialne enote. Prav tako si prizadevajo, da bi množičneje popolnili strelsko družino in taborniško enoto, ki sta pomembni pri pripravi na ljudsko obrambo. V te bodo skušali pridobiti čimveč nove mladine pa tudi rezervnih starešin, ki bodo delovali tudi kot mentorji. Že zdaj so rezervni starešine vključeni v strelsko družino »Vinko Simčič, taborniško četo »Češnjev cvet« ter razna športna društva. Skupaj je v te včlanjena polovica članstva dobrovske organizacije ZRVS.

Dobrovska osnovna organizacija ZRVS ima danes okoli 110 članov, med katerimi je 28 rezervnih starešin, ki so tudi člani ZK. Lani so se komunisti pogovarjali z večjim številom mladih rezervnih starešin, ki niso člani ZK, a se družbenopolitično udeležujejo, in jih dvanaest predlagali v Zvezo komunistov.

Za dosežene uspehe v tem mandatnem obdobju so bili odlikovani Ludvik Simčič, Riko Mavrič, Umberto Bizjak in Korenjak Davorin. Organizacija pa je sprejela Zlato plaketo ZRVS Slovenije.

V razpravi je sodeloval tudi predstavnik predsedstva republiškega odbora ZRVS Slovenije Gilgo Peškiro, ki je še posebej omenil potrebo po delovanju rezervnih vojaških starešin pri uveljavljanju družbene samozashite ter o nekaterih pojavih v domovini.

Na koncu so izvolili novo vodstvo. Funkcijo predsednika upravnega odbora je volila skupščina zaupala Božidarju Mreviji. Do dneva JLA so pregledali dosežke, se pogovorili o prihodnjih nalogah in izvolili nova vodstva tudi v kanalski, kojski, desklanski, solkanski, šempetrski, vrtojbski, mirenški, braniški, renški, dornberški, prvačinski, šempaški in kostanjeviški organizaciji ZRVS.

MILE GOJKOVIČ

DOPISNIKI NAM POROČAJO

ŠENTILJ PRI MARIBORU

PRIPRAVLJENOST NA PRVEM MESTU

V sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami je ZRVS Šentilj pri Mariboru razvila obširne priprave za obrambo v delovnih in drugih organizacijah ter krajevnih skupnostih. To je razumljivo in potrebno, saj je Šentilj z dvema krajevnima skupnostima in zasebki izrazito obmejno območje. Rezervni starešine so v preteklem letu zelo prizadevno sodelovali pri izvajanju načrta o lokalnih ukrepih v primeru neposredne vojne nevarnosti in morebitne zasedbe. Rezervni vojaški starešine so sodelovali pri izvajanju vrste nalog po podjetjih in v šolah, kjer so organizirali obrambni dan.

Med 32 organizacijami na območju občine Maribor so zaradi svoje marljivosti dosegli 6. mesto, pri orientacijsko taktičnem tekmovanju pa so zasedli celo 5. mesto. Nič manj pomembno pa je tudi to, da ne delujejo v zaprtem krogu, marveč so znali k delu pritegniti mladino, pionirje, strelce, gasilce, pripadnike milice in graničarje.

DRAGO MIKLAVEC

PESNICA PRI MARIBORU

POGLOBLJENA DRUŽBENA DEJAVNOST

Poglobitev aktivnosti na družbenopolitičnem področju, usposabljanje v vojaških veščinah in vključevanje v obrambne priprave je temeljna značilnost dela, ki ga opravljajo v šoli za rezervne starešine. Precej jih je že vključenih v prostovoljske enote teritorialne obrambe. Rezervni vojaški starešine bodo letos posvetili mladini še večjo pozornost. Z njeno pomočjo nameravajo prirediti obsežno vojaško vajo, ki jo bodo izvedli na dan krajevnega praznika. Takrat bodo ob sodelovanju KS Šentilj, Jarenina in Pesnica odkrili spominsko obeležje večjega pomena. Iz poročila tovariša Toma Kipe in razprave je bilo razvidno, da so lanski program dela izpolnili v celoti. Predsednik je predlagal, da bi na vsake tri mesece na skupnem sestanku obravnavali aktualno gradivo, ki bi osveščalo prav vse člane.

DRAGO MIKLAVEC

METLIKA

KOMUNISTI O KULTURI

Zveza komunistov v Metliki je pred kratkim dala pod drobnogled uredniševanje kulturne politike v občini. Ugotovila je, da so na nekaterih področjih v minulem obdobju že dosegli uspehe, da pa hitrejši razvoj kulturnih dejavnosti ovira vrsta objektivnih težav, med katerimi je običajno tudi pomanjkanje denarja za ustvarjanje osnovnih pogojev za kulturno dejavnost.

Uspeli so oblikovati kulturno skupnost po ustavnih načelih, uveljavili so delegatska razmerja in kulturno dejavnost približali delovnim ljudem in občanom v temeljnih organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih. Le-ti so o programih kulturne dejavnosti razpravljali in dajali tudi pripombe nanje. So pa težave pri financiranju. Administrativnega odmerjanja sredstev za kulturo smo se sicer otresli, vendar novi odnosi na tem področju tečejo še vse preveč po starih delitvenih mehanizmi, ki premalo upoštevajo kulturne potrebe in interese delovnih ljudi na tem področju. Tako po sedanjih merilih v metliški občini zberejo tako malo denarja, da ne morejo zagotoviti občanom niti tako imenovanega kulturnega minimuma.

Še vedno nimajo urejenih ustreznih prostorov za matično knjižnico, ki naj bi bila temeljna nosilka knjižnične dejavnosti v občini. Edina amaterska kulturna dejavnost v občini, ki redno deluje, je pihalni orkester. Veliko praznino čutijo na področju likovne dejavnosti. Že več let razmišljajo o likovni koloniji v Metliki, vendar dlje od ideje še niso prišli. Gledališka amaterska dejavnost je popolnoma zamrla itn. Edina kulturna ustanova v občini je Belokranjski muzej,

ki bo letos slavil 25-letnico obstoja. V občini nimajo niti enega ustreznega kulturnega doma. Zato so v programu srednjeročnega razvoja dejavnosti predvideli preureditev dvoran v Gradcu in Metliki ter na Suhorju, da bi vsaj v treh večjih občinskih središčih ustvarili ustrežnejše pogoje za razvoj kulturne dejavnosti.

Ob vsem tem je občinska konferenca ZK v Metliki sklenila, da je treba poživiti kulturno akcijo v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih. V prizadevanja za razvoj amaterske kulturne dejavnosti se morajo bolj kot doslej vključiti komunisti. Cimprej je treba v občini na novo oblikovati tudi zvezo kulturno prosvetnih organizacij, ki mora postati pomemben družbeni dejavnik pri razvijanju kulturne dejavnosti v metliški občini. In končno se je konferenca zavzela za ustanovitev aktiva komunistov — delavcev in aktivistov v kulturi. Le-ta naj bi obravnaval vsa pomembna vprašanja kulturnega življenja in oblikovanja kulturne politike v metliški občini.

R. S.

LENDAVA

O DELU REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

V drugi polovici meseca decembra so bili v vseh osnovnih organizacijah ZRVS v občini Lendava občni zbori osnovnih organizacij.

Na občnih zboreh so pregledali delo osnovnih organizacij in upravnih odborov v pretekli dveletni mandatni dobi in sprejeli program dela za leto 1976. Povsod pa so na novo izvolili vodstva osnovnih organizacij in aktivov.

Na občnem zboru OO ZRVS Turnišče, ki je bil 21. decembra se je zbralo nekaj čez trideset članov. Ta osnovna organizacija je bila v preteklem letu izmed vseh v občini najbolj aktivna. Poleg tega pa so na lastno pobudo pripravili tekmovanje članov z zračno puško v počastitev praznika OF. Vodstvo organizacije pa je sodelovalo z oddekom za NO pri regrutiranju mladincev v šolo rezervnih oficirjev. Skupno s člani ZKB NOV in tukajšnje osnovno šolo so pripravili osrednjo občinsko proslavo dneva borcev in 30-letnice osvoboditve. Ob tej priložnosti so trije člani prejeli plaketo ZR VSS eden pa priznanje. To je le nekaj podatkov iz poročila o delu v preteklem letu.

V diskusiji so se pomenili o programu dela za leto 1976, ki so ga sprejeli.

Občni zbor so zaključili s predavanjem o družbeni samozaščiti, katero je pripravil občinski odbor ZRVS Lendava. To predavanje so imeli tudi po vseh drugih osnovnih organizacijah v občini.

ANTON SEF

LOGATEC

SKUPNA SEJA SZDL IN ZZB NOV

Pred dnevi sta imela skupno sejo SZDL in ZZB NOV Logatec. Na tej skupni seji so oblikovali tudi odlok o izbiri delegatov za koordinacijski odbor, ki bo skrbel za razvijanje tradicij NOB. Odbor bo pripravil letni in petletni načrt programov proslav v občini, poleg tega pa bo skrbel, da bo do leta 1978 napisana zgodovina logaške občine in kronika dogodkov iz NOB. Sklenili so, da bodo šolo na Vrhu nad Rovtami poimenovali po padlemu komandirju Stanetu Žitku. Zdaž so v teku priprave za postavitev spominske plošče na šoli. Letošnji občinski praznik bodo praznovali v Rovtah. Odslej bodo slavili občinski praznik v posameznih krajevnih skupnostih, ki bodo morale čimprej sprejeti sklep o določitvi krajevnega praznika.

Podrobneje so se pogovorili tudi o predlogu republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV glede varstva spomenikov in obeležij. Skupščina občine Logatec bo v ta namen zagotovila denarna sredstva. Tudi posamezna podjetja in šole bodo skrbela za vzdrževanje spomenikov.

Na seji so obravnavali potem še sklep o koordinacijskem odboru za SLO in komisiji za družbeno samozaščito. Določili so že roke o konstituiranju obeh. Z jadovoljstvom so ugotovili, da so programi SLO in družbene samozaščite že stvarnost.

FRANC JERINA

POSTOJNA

F. PERNELU POSEBNO PRIZNANJE

Strelska zveza Slovenije je v decembru priredila sprejem za člane sekretariata, za državne rekorde in prvake (Pernel Franc starejši in mlajši, Teržan, Gaber, Mikolič in Sulgoj) za nagrajene trenerje v letu 1975 (Mikolič, Pernel H. in Podgornik) ter za delavce pri SZS.

Predsednik SZS general Vlado Mašica je čestital vsem strelcem za lepe dosežke v letošnjem letu, posebno priznanje pa je izročil najboljšemu slovenskemu strelcu Francu Pernelu, ki je bil letos tretji na Mediteranskih igrah.

Razgovor je stekel tudi o problemih vrhunskih strelcev, posebej o pogojih F. Pernela, za katerega se ni rešen problem nabave streliva, še vedno pa ima možnost izpolniti normo za odhod na olimpijske igre v Montrealu.

V zvezi s tem je bilo ugotovljeno, da je treba takoj izdelati plan treninga ter zainteresirati določene dejavnike, da se dokončno reši problem financiranja tega odličnega slovenskega strelca.

Pogovor je stekel tudi o nabavi orožja iz uvoza.

Denarno nagrado so prejeli trenerji Mikolič, Podgornik in Pernel.

E. PROGAR

IZ NASIH KRAJEV

KOPER — V okviru proslav dneva JLA so vojaki obmejnih enot obiskali tovarno TOMOS. Na obisk in pogovor jih je povabil aktiv ZB NOV. Predstavniki celotnega kolektiva in mladincev so jim čestitali k prazniku. Na dan JLA so tudi predstavniki podjetja Tomos obiskali vojake in jim čestitali k prazniku.

BOGOMIL LILJA

SEVNICA — ZRVS Sevnica je imela 11. decembra redni občni zbor, na katerem so se pomenili o delu v minulem obdobju. Zaradi prevelikega števila članov so ustanovili še eno krajevno organizacijo. Izvolili so novo vodstvo, ki ga je prevzel tovariš Zemljak. Dne 19. decembra so se udeležili slovesne akademije v počastitev dneva JLA.

JANKO BLAS

IDRIJA — V okviru praznovanja dneva JLA so starešine ajdovske garnizije obiskale učence osnovnih šol in dijake šolskega centra v Idriji. Seznanili so jih z življenjem v naši vojski in prisostvovali otvoritvi razstave Dan zatem, 20. decembra, so v Idriji odprli razstavo »Spomeniki in obeležje NOB in ljudske revolucije«, ki jo je pripravil naš dopisnik Janez Jeram. Osrednja slovesnost je bila v rudniški dvorani. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij so obiskali vojake v Črnem vrhu, v Idriji pa so se športniki pomerili z vojaki iz Postojne.

IGOR BONČINA

JESENICE — V Titovem domu so družbenopolitične organizacije in občani priredili slovesno proslavo dneva JLA. V nabito polni dvorani je imela slavnostni govor sekretarka občinske konference ZSMS Angelca Pleš. Predsednik skupščine je razdelil odličja in priznanja, nato pa so obiskali vojake v karavli heroja Verdnika v Mostah. Tudi v vseh krajevnih skupnostih so imeli slovesnosti, na katerih je sodelovala mladina z vojsko.

L. A.

RADOVLJICA — V radovljiški gradščini so za dan JLA pripravili najbolj uspelo proslavo, kar jih je bilo na območju radovljiške občine. Pevski zbor Stane Žagar je zapel več partizanskih pesmi, potem so nastopili mladi harmonikarji s partizanskimi skladbami, za zaključek pa sta zbor in orkester skupaj predstavila najlepše zborovske skladbe iz partizanske zakladnice. Odprli so tudi razstavo karikatur iz vojaškega življenja. Slavnostni govornik je bil tovariš Janko Rozman.

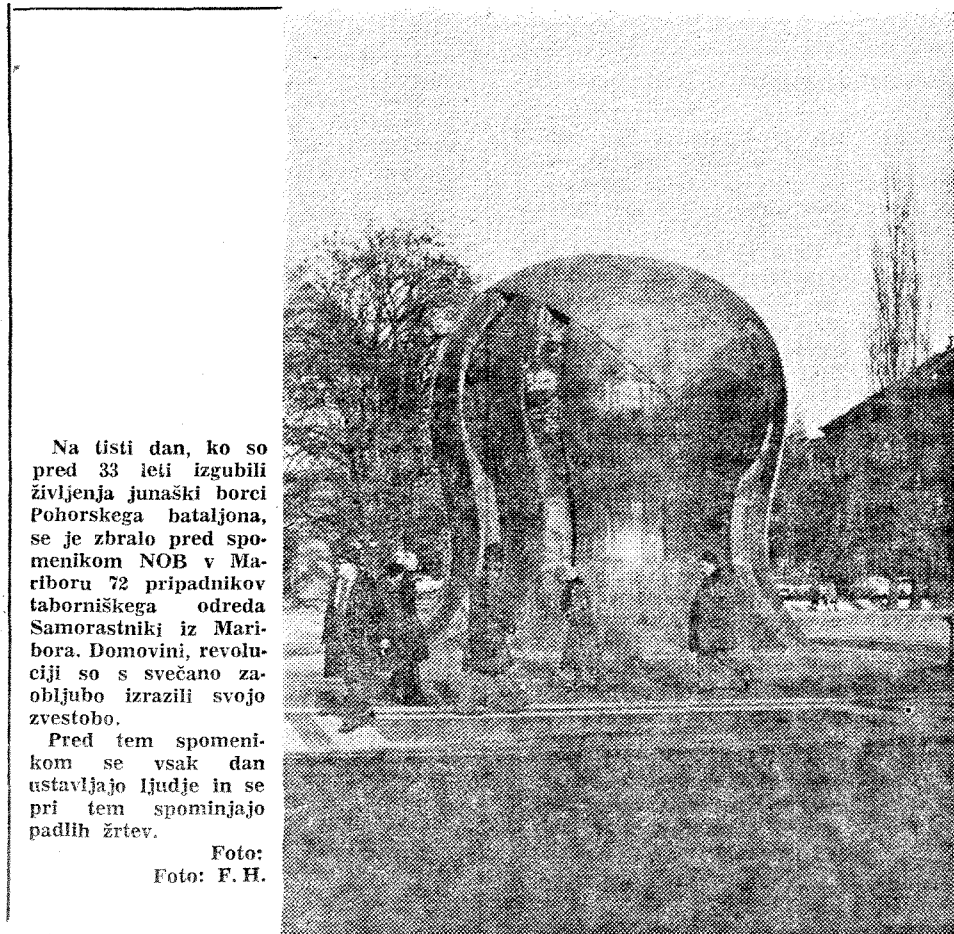
J. R.

LJUBLJANA — BEZIGRAD — V okviru proslav 30-letnice osvoboditve je ansambel »Mandolina«, ki deluje pod okriljem ZB NOV Stadion, obiskal 17. decembra Doma ostarelih na Bokalcu. Poleg pesmi, ki so privabile solze v oči ostarelih ljudi, so izvedli tudi nekaj točk šaljivega programa. Člani so pred obiskom izvedli pri raznih podjetjih nabiralno akcijo, da so lahko obdarili oskrbovance. Zakaj jih ne bi mogli posnemati še drugi borci?

JOSIP OSREDKAR

RAVNE NA KOROŠKEM — Odbor za spomeniško varstvo pri kulturni skupnosti si je zadal za nalogo, da v tem letu izpopolni evidenco spomenikov in pripravi ukrepe za varstvo. Pod strokovnim vodstvom Zavoda za spomeniško varstvo Maribor bodo obnovili spomenik pri Jurčku pod Uršljo goro, spomenik pri Rakitniku na Suhem vrhu in spomenik talcem pri Sv. Neži na Selovcu. V evidenci imajo tudi spomenike v zvezi z delavskim gibanjem in revolucijo. Med temi je Kefrov mlin, kjer je bil junija 1926 3. kongres SKOJ. Pozabili pa niso tudi na spomenik pri Poljani, kjer se je končala zadnja bitka v minuli vojni.

F. SREBOTNIK

Na tisti dan, ko so pred 33 leti izgubili življenja junaški borci Pohorskega bataljona, se je zbralo pred spomenikom NOB v Mariboru 72 pripadnikov taborniškega odreda Samorastniki iz Maribora. Domovini, revoluciji so s svečano zaobljubo izrazili svojo zvestobo.

Pred tem spomenikom se vsak dan ustavljajo ljudje in se pri tem spominjajo padlih žrtev.

Foto: F. H.

DECEMBRSKA SLAVJA

S številnimi prireditvami je krajevna skupnost Log v Poljanski dolini proslavila svoj prvi krajevni praznik. Osrednjo proslavo so imeli 27. decembra na Valterskem vrhu, kjer so odkrili spominsko ploščo padlim borcem. Ob veliki udeležbi občanov, mladine in predstavnikov družbenopolitičnih organizacij so izvedli tudi odlično kulturni spored. Mladina je naslednjega dne ponazorila tudi boj na Valterskem vrhu. V tej krajevni skupnosti delujejo prizadevni družbenopolitični delavci, ki z veliko zavzetostjo gojijo tradicije NOB. Zato so tudi vaje enot LO vedno uspešne. Zanimiva je njihova zamisel, da v počastitev praznika priredijo praktične vaje mladih kurirjev.

Mladince stare 14 do 16 let so razdelili v dve skupini in jih seznanili z nalogami. Prva skupina se je napotila proti Tolstemu vrhu in na Pasjo ravan. Ti kurirji in kurirke so se med potjo seznanjali s prebivalci na domačijah po okoliških hribih. Obiskovali so spominska obeležja in partizanske domačije ter vročali kurirsko pošto članom odbora za LO. Druga skupina je odšla s podobnimi nalogami preko Bukovega vrha in Skoblovega na Pasjo ravan, kjer se je sestala s prvo ob točno določeni uri. Tam je zbranim spregovoril prizadevni učitelj osnovne šole Gabrk.

Dne 20. decembra so tudi prebivalci krajevne skupnosti Poljane praznovali svoj krajevni praznik. Med drugim so v dvorani kulturnega doma priredili razstavo plastik samorastniškega kiparja Petra Jovanoviča iz Zetina. Podelili so priznanja najbolj zaslužnim vaščanom, domače KUD pa je uprizorilo Torkarjevega Kurenta. Na proslavi so obudili spomine na poljansko vstajo iz leta 1941, v kateri so pobili ali ranili 40 Nemcev in je okrog 300 mož in fantov odšlo v partizane.

Pred iztekom starega leta je delegacija ZRVS Škofja Loka obiskala vojašnici Staneta Zagarja v Kranju in Jožeta Gregorčiča v Loki ter zaželela vojakom in starešnam srečno novo leto.

V sodelovanju z domačo garnizijo, SZDL, ZRVS in ZSMS so Ločani nadvse slovesno proslavili dan JLA. Učenci poklicne in lesne šole so samoiniciativno priredili razstavo slik vseh rodov vojske. Nad tisoč učencev vseh šol je obiskalo vojašnico ter se seznanilo z delom vojakov in sodobnim orožjem. Po končani proslavi je bilo v vojašnici tudi tovariško srečanje.

FRANC GALIČIČ

IZ NAŠIH KRAJEV

SMARJE-SAP — Ob 30-letnici osvoboditve je društvo upokojencev na Titov rojstni dan priredilo srečanje s tovariši iz Ljubljane. Slavje so zaključili pri spomeniku na Pugledu. V teku leta pa so priredili tudi tri izlete. Tako so obiskali Stubico, kjer so si ogledali spomenik Matiju Gubcu, na drugem so šli po poteh Svetinove »Ukane« v Begunje, Dražgoše itd., na tretjem pa so obiskali Predjamski grad, Lipico in Stanjel. Aktivni so bili tudi na drugih področjih družbene dejavnosti.

J. P.

JESENICE — Konec decembra je bil na Jesenicah posvet predsednikov KS in poveljnikov CZ. Pogovorili so se tudi o usposabljanju ekip CZ, ki so kadrovsko dobro zasedene, toda potrebne so jim praktične vaje. Z zadovoljstvom so ugotovili, da je bilo uspešno tekmovanje ekip za prvo pomoč, da so bile sektorske vaje gasilcev izvedene dobro in da so se ekipe odlično izkazale pri razreševanju položaja ob plazovih na Dobravi, Jesenicah in na Hrušici. Stabi CZ in odbori za LO bodo posvetili letos več pozornosti propagandnemu delu o družbeni samozasčitvi.

A. L.

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● VUZENICA

Dne 20. januarja 1944 je padel prvoborec A. Vohovnik.

Našim bralcem iz Postojne sporočamo v zvezi z zavzetjem belogardiistične postojanke v Črnem vrhu, da gre za vas pri Polhovem Gradcu.

IMELI SMO LJUDI

Gabrijel Močnik

V Cerknem je 11. julija preminil Gabrijel Močnik, rojen leta 1902. V NOV je vstopil januarja 1944 kot borec Vojkove brigade. Pozneje je bil vzdrževalec električnega omrežja pri komandi mesta Cerkno, pri čemer je imel velike zasluge za nemoteno delovanje. Bil je odlikovan.

Martin Majger

V vojniki so 26. oktobra pokopali Martina Majgerja, rojenega leta 1905. Ob prihodu 14. divizije v letu 1944 je postal član vaškega odbora OF. Bil je ugleden družbenopolitični delavec tudi po osvoboditvi in je bil odlikovan.

Ivan Tomšič

V Smartnem pod Šmarno goro so 13. novembra pokopali Ivana Tomšiča-Hrasta. Rodil se je v Tacnu leta 1913. Kot aktivist je začel sodelovati z narodnoosvobodilnim gibanjem že leta 1941. V letu 1943 je odšel v partizane, nato pa je bil največ terencev.

Jakob Žaže

V Lešah pri Prevaljah je 5. novembra preminil Jakob Žaže, po domače Papež. Rodil se je leta 1912. Mnogo ima zaslug za organizirano pomoč partizanom. Bil je član ZB NOV in drugih družbenopolitičnih organizacij.

Nace Murgelj

V začetku decembra so se Trebanjci za vedno poslovili od Naceta Murglja. Rodil se je leta 1911 v Čemšah pri Mirni peči. Marca 1942 so ga kot podoficirja stare vojske internirali v Gonarsu. V tem času je že sodeloval z OF. Po kapitulaciji Italije se je vrnil in vstopil najprej v Železničarsko, nato pa v 12. brigado. Marca 1944 je bil ujet in Nemci so ga odpeljali v taborišče. Aprila 1945 je ušel in se pridružil partizanom na Češkem.

Jože Krulc

V Izoli so se 22. decembra za vedno poslovili od Jožeta Krulca, ki so ga pokopali v hrkinskem Gradišču. Rodil

se je leta 1916. V NOV je vstopil po razpadu Italije in s 3. prekomorsko brigado je prehodil dolgo pot od Dalmacije do Soče. V JLA je ostal do upokojitve. Bil je nosilec petih odlikovanj.

Drago Černe

V Tomažu na Krasu so 6. oktobra pokopali Draga Černeta, borec 1. prekomorske brigade. V NOV se je vključil kmalu po razpadu Italije. Bil je zavezen antifašist, ki so ga internirali in nato poslali v kazenski bataljon.

Jože Matkovič

Dne 27. decembra so pokopali Jožeta Matkoviča. Rodil se je leta 1914 v Gornji Lokvici pri Metliki, pokopali pa so ga pri Treh Farah. Bil je borec od leta 1942. Prejel je več odlikovanj. Čeprav invalid, je bil aktiven v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Nande Žvar

Na pokopališču v Koprivnici pri Senovem so 23. novembra pokopali Nandeta Žvara. Rodil se je leta 1922 v Velikem Dolu pri Koprivnici. Bil je borec 5. prekomorske brigade, po vojni pa dolga leta odbornik občinske skupščine Krško in predsednik KS Koprivnica.

Maks Krumpačnik

V Mežici so 21. oktobra pokopali Maksa Krumpačnika. Rodil se je leta 1910. Bil je borec v predelu Slovenske Koroške od leta 1943 do osvoboditve. Tudi njegova žena in oba otroka so se morali umakniti v gozdove.

Ciril Kepić

Na šentviškem pokopališču so pred meseci pokopali Cirila Kepica iz Vrbe. Leta 1943 je postal borec Šlandrove brigade. Med boji na Štajerskem je bil ranjen v glavo. Umrli je v starosti 64 let.

Tone Suhadolnik

V Preserju so se 4. t. m. za vedno poslovili od Toneta Suhadolnika. Rodil se je v Prevalju pod Krimom leta 1905.

Z narodnoosvobodilnim gibanjem ja začel aktivno sodelovati maja 1942, zaradi česar mu je bil priznan status kmeta borca. Bil je v internaciji na Rabu. Tudi po vojni si je mnogo prizadeval za družbeni napredek domačega kraja.

Anton Zorn

V Gradišču nad Prvačino so 17. decembra pokopali Antona Zorna-Franca. Rodil se je leta 1920 v Gradišču. Bil je mobiliziran v italijansko vojsko, po kapitulaciji pa se je vrnil in vstopil v NOV. V prvi Kraški četi je bil Stjenkov kurir. Januarja 1945 pa je uspešno končal nižji oficirski tečaj, na kar je postal komandir strelske čete. Bil je odlikovan.

Janez Špeh

V Markovcu (Loška dolina) je decembra preminul Janez Špeh. Rodil se je leta 1907. Z OF je začel sodelovati takoj ob začetku. Belogardistom je bil trn v peti. Italijansko vojaško sodišče v Ljubljani ga je obsodilo na dosmrtno ječo. Kazen je prestajal v Firencih in Benetkah. Po razpadu Italije je pobegnil iz transporta in se vključil v delo na terenu. Bil je član rajonskega odbora OF v Loški dolini. Bil je večkrat odlikovan.

Grajzarjeva mama

Na Uncu pri Rakeku so se 8. decembra za vedno poslovili od Grajzarjeve mame. Rodila se je na Uncu pred 83 leti. Skupaj z vso družino je aktivno sodelovala v NOB od začetka osvobodilnega boja.

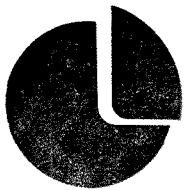
Franc Brundula

V Koprivi na Krasu so pred kratkim pokopali Franca Brundulo. Rodil se je v Dutovljah pred 86 leti. V obdobju med obema vojnama se je zavzemal za pravice našega naroda. V NOB se je vključil v začetku leta 1942. V njegovi hiši je bila javka GS POS. Njegovi hčeri sta vodili sestanke. Leta 1943 je postal tajnik krajevnega ljudskega odbora. Bil je odlikovan.

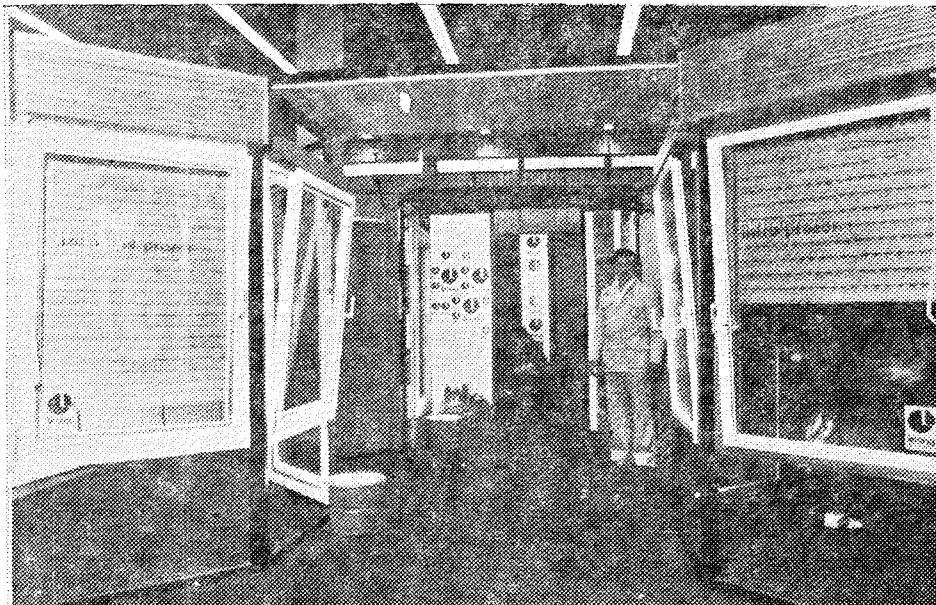

Jože Vodopivec

Na piranskem pokopališču so se 2. decembra za vedno poslovili od borca Jožeta Vodopivca. Rodil se je v Kamnjah na Vipavskem leta 1913. Zaslužek si je moral iskati v Adis Abebi, kjer so ga mobilizirali. S 3. prekomorsko brigado se je vrnil v domovino in je sodeloval v bojih za osvoboditev Trsta. Bil je ranjen in odlikovan.

lesna gozdarstvo in lesna industrija o. sol. o. slovenj gradec

Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- žagan les iglavec, ladijski pod, masivne obloge, razni tehnični les ter drogove za vode.
- SUMO-submontažna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore: stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd.
- vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- knilo in podboj sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plastičnim knilom, ki je zastekleno s termoozračno šipo. Okno je izdelano po licenca zahodnonemške firme ROTO in ga posebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelana iz žaganega lesa smreke, jelke (knilo in podboj), ter prav tako zasteklena z izolacijsko šipo. Izdelujemo jih v beli izvedbi (piskana) ter v naravni izvedbi (sandolins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, o furniranih ali nefurniranih porosom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturane — lužne obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče, lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Plemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor, folijo različnih barv in lesnih desnov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Z miske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Mislinci, Črni, Dračgradu, Ravnan in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Nase kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenjalesa, Lesnine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

ZAKAJ FRUCTA JUICE NI SLABŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

Zato, ker ne vsebuje ničesar, kar ni že v sveže iztisnjenem pomarančnem soku. Je brez dodanega sladkorja, nerazredčen, brez vsakršnih konzervantov, aromato ali drugih dodatkov. Fructa juice je preprosto čist, pasteriziran pomarančni sok. Embalaran je v praktični in popolno zaščiteni hypa embalaži, ki ne daje soku nikakršnega priokusa.

ZAKAJ JE FRUCTA JUICE BOLJŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

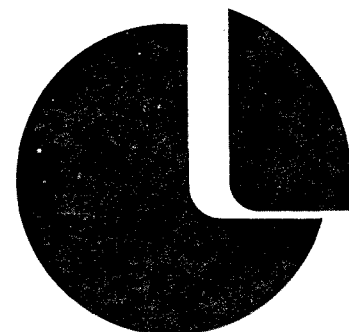
Zato, ker je iztisnjen iz dozorelih sveže obranih pomaranč, kakršne najdete samo na sončnih plantažah Brazilije in Bljujnega vzhoda.

Zato, ker sveže iztisnjen sok takoj globoko zamrznejo in zato med transportom ne izgubi prirodnosti in vitaminov. V Fructa juicu je več vitaminov kot v ustreznih količinah soka, iztisnjenega iz umetno dozorelih pomaranč, ki so bile obrane že pred meseci.

Zato, ker 2 del Fructa juica vsebuje sok pol kilograma pomaranč, 7 del Fructa juica, ko jkor ga je v hypa embalaži, pa sok skoro dveh kilogramov pomaranč in ker je preprosteje odpreti hypo, kot pa iztisniti 15 pomaranč.

Zato, ker je cenejši!

VZGLAVNIK »AJAM« — Osnovni element, ki sestavlja ogrode z vzmetmi všitimi v vrečko, narejenimi iz nerjaveče klavirske žice dim. Ø 0,9 x 48 x 100 mm. Polnjena je s čistim mikanim bombažem, jedro pa je vzmetno ogrodje. Idealno dopolnilo za posteljno vzmetnico »JUMBO« — Blazina je: sodobna, higienska, sveža, neuničljiva, zdrava, obstojna, ekonomska, komfortna in vedno obdrži prvotno obliko. Standardna ameriška dim. 45 x 80 cm.

lesna gozdarstvo in lesna industrija o. sol. o. slovenj gradec

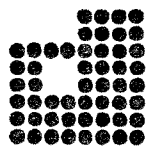
TOZD TOVARNA OBLAZINJENEGA
POHIŠTVA
NOVA OPREMA
SLOVENJ GRADEC

SLOVENJALLES

LESNO KEMICNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

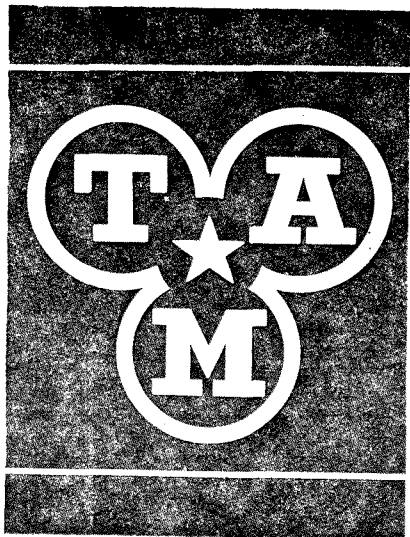
Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

paloma®

žepni robci

sladkogorska
sladki vrh

TOVARNA AVTOMOBILOV IN MOTORJEV MARIBOR

- tovornjaki
- avtobusi
- specialna vozila
- zračno hlajeni dieselski motorji
- specialne avtomobilске nadgradnje
- tirna vozila
- toplovodni kotli in toplovodna tehnika
- odlitki
- odkovki

ODPOVED STANOVANJA

S. Š., Novo mesto

Vprašanje: Po upokojitvi ste se zaposlili na občini, ki vam je tudi priskrbela stanovanje. V tem stanovanju ste že 18 let. Počasi preurejate staro zidnico, v katero se boste čez nekaj let, ko bo urejena preselili. Sedaj pa ste prejeli odločbo, da se morate iz stanovanja takoj izseliti, ker vam stanovanje odpovedujejo. Prosite za nasvet, kaj naj storite.

Odgovor: Mnenja smo, da vaš stanodajalec z odpovedjo stanovanjske pogodbe ne bo uspel, če hiša, ki jo obnavljate, še ni povsem dokončana. Pogoji, da bi z odpovedjo uspel je, da je vaša hiša primerna za življenje in se s preselitvijo vaše stanovanjske razmere ne bi bistveno poslabšale. Ker pa pišete, da hiša še ni obnovljena, preselitev sploh še ne pride v poštev. Če ne obstajajo kakšni drugi odpovedni razlogi (da ne plačujete stanarine, ali da povzročate v stanovanju škodo), ste lahko povsem brez skrbi in se pustite mirno tožiti, kajti kot imetnika stanovanjske pravice vas zakon dobro ščiti.

PRAVICA DO POKOJNINE

V. S., Maribor

Vprašanje: Ste udeleženka NOV od točno 9. 9. 1943 in imate dobo od tedaj dalje do konca vojne priznane v dvojnem štetju. Po vojni ste bili zaposleni samo do konca leta 1945, priznane pa imate tudi 30 odstotno invalidnost. Ali imate pravico do pokojnine?

Odgovor: Če smo prav razumeli vaše pismo, ste bili zaposleni samo do konca leta 1945. To pa je seveda premalo, da bi si pridobili pravico do pokojnine. Potrebovali bi najmanj 15 let zavarovalne dobe, v katero bi se vštela tudi že priznana posebna doba. Tako se žal ne morete upokojiti.

MOTENJSKA PRAVDA

K. N., Mirna

Vprašanje: Leta 1966 ste kupili stavbno parcelo in naslednje leto uredili zemljiškoknjižni prepis. V prejšnjem letu pa je bivša lastnica na tej vaši parceli posekala 4 drevesa in ogradila del vrta. Vložili ste tožbo zaradi motenja posesti, med tem časom pa je bivša lastnica dobila neke priče in trdi, da vam ni prodala cele parcele, ker v pogodbi niso navedene izmere parcele. Zanima vas, kako bo sedaj z zadevo.

Odgovor: Medtem ko ste čakali na naš odgovor, ste nedvomno že imeli obravnavo na sodišču in se je stvar razčistila. V pojasnilo pa tole: v zemljiškoknjižnem sklepu so bile nedvomno vpisane tudi parcelne mere, zato glede površine parcele ne more biti problemov. Problematično pa je lahko dejansko stanje v naravi; s tem mislimo, ali so njene mere točno določene in pravilne. Če je

s tem vse v redu in ste imeli celotno parcelo ves čas dejansko v posesti, je bivša lastnica nedvomno posegala v vašo posest. Zato ste lahko brez skrbi, da bo sodišče vaše pravice zaščitilo.

PRIZNANJE LASTNOSTI VOJAŠKEGA INVALIDA

K. S., Laško

Vprašanje: V NOV ste sodelovali od leta 1944 dalje, nato pa ste 17 mesecev služili v enotah KNOJ. Zboleli ste za aktivno pljučno tuberkulozo, zato so vas iz vojske odpustili kot stalno nesposobnega. Zanima vas, ali še lahko dosežete, da vam priznajo lastnost vojaškega invalida, kajti večkrat bolujete zaradi hrbtnice, zdravniške komisije pa vas zavračajo, češ da ni nevarnosti za invalidnost.

Odgovor: Že zdavnaj ste zamudili rok za vložitev zahteve za priznanje lastnosti vojaškega invalida. Zahteva bi lahko vložili le v petih letih po odpustu iz oboroženih sil Jugoslavije. Vaša bolezen pa očitno po mnenju zdravnikov tudi ni taka, da bi vas lahko spoznali za delovnega invalida, tako da trenutno ni razlogov, da bi vam skrajšali delovno dobo.

JE POKOJNINA PRAVILNA?

L. I., Črni vrh

Vprašanje: Ste starostni upokojenec od leta 1969. Posebno dobo imate priznane od oktobra 1942. Mnenja ste, da prejimate premajhno pokojnino, zato želite, da vam pojasnimo, kolikšna pokojnina vam pravzaprav pripada na mesec. Sprašujete še, kam naj se obrnete, da boste dosegli pokojnino, ki vam pripada.

Odgovor: Čeprav ste s podatki precej skopi, sklepamo, da prejimate pokojnino v višini 85% od pokojninske osnove. Skupaj z zveznim in republiškimi dodatkom ste (oz. naj bi) sprejemali od 1. 1. 1975 dalje po 2511 din mesečno, ta pokojnina pa se je s 1. 8. 1975 povečala za 4,5% in še 40 din. Pravzaprav ste dobivali skoraj ves čas nekaj manj, nato pa razliko za nazaj (to je razvidno iz pokojninskih odrezkov). Če torej držite naše sklepanje, da imate polno pokojnino, pa niste zares prejeli tolikšne pokojnine, kakršno smo navedli zgoraj, se obrnite pisмено na službo Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, Ljubljana, p. p. 84, ki vam bo lahko pojasnila, kako je z vašo pokojnino.

KDAJ UPOKOJITEV

C. R., Škofije

Vprašanje: V NOV ste vstopili 15. 10. 1943 kot še mladoletno dekle. Od tedaj do februarja 1944 imate aktivistično delo priznane emojno, od februarja 1944 dalje po dvojno. Ker boste januarja 1976 dopolnili 30 let delovne dobe, vas zanima, ali se lahko takrat upokojite.

Odgovor: Ker imate priznane posebno dobo v dvojnem trajanju po 9. 9. (oziroma 13. 10.) 1943, potrebujete za upokojitev 35 let pokojninske dobe. Tako seveda januarja 1976 še ne boste mogli uveljaviti pravice do pokojnine.

Mladi zgodovinarji

je bilo tekmovanje s podelitvijo priznanja uradno zaključeno. O uspehu in koristnosti tekmovanja so spregovorili Boris Lipužič, direktor Zavoda SRS za šolstvo, Pavle Zaucer, predsednik komisije za razvijanje tradicij NOB pri RO ZZB NOV Slovenije in Janko Liška.

Člani zgodovinskih krožkov so obdelali šest tem: četrto pokrajinsko konferenco KPJ za Slovenijo, ki je bila v Goričanah, boj v Jelenovem žlebu, tolminsko okrožje ob koncu leta 1942 in začetku leta 1943, boj žena za žico okupirane Ljubljane, list »Mladina« (2 x) in list Mlada Slovenija.

Naloge so bile v celoti dobro ocenjene in to iz več razlogov. Poudarjeno je bilo, da so imeli učitelji pri tem predvsem usmerjalno, organizacijsko vlogo. Učenci so delali v skupinah in so imeli priložnost spoznati, da je zgodovina le še nekaj več kot tisto, kar lahko razbereš iz učbenikov. To je bil tudi prispevek k iskanju novih metod in oblik dela pri pouku zgodovine. Na osnovi izkušenj takšnega dela naj bi se razvijala ustvarjalna pedagoška praksa in sodobno zasnovani pouk ne le iz zgodovine naše revolucije, pač pa tudi druge zgodovine. Poudarjeno je tudi bilo, da teh skromnih izkušenj ne bi smeli obravnavati kot poskus, pač kot začetek stalne prakse v vedno več šolah. Takšno vzgojnoizobraževalno delo naj bi kar najbolj seznanjalo in oblikovalo mlado generacijo na osnovi vrednot našega narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije. Slednje je pa tudi eden izmed smotrov vzgoje in izobraževanja v naši socialistični, samoupravni angažirani šoli.

S. T.

PREBERITE

JAVITE SE

Prosimo aktiviste iz let 1945 in 1946, ki so delovali v Lendavi, pa zdaj stanujejo zunaj Lendave, da se čimprej javijo na naslov:

ZMAGA ŠTIMEC,
Kidričeva 9,
p. Ljubljana

ZAHVALA OB SMRTI

Ob hudi izgubi, ki nas je doletela s smrtjo našega dragega očeta Antona Tavčarja, izrekamo iskreno zahvalo vsem, ki ste ga imeli radi, mu v življenju karkoli dobrega storili, in vsem, ki ste mu stali ob strani v mesecih njegove bolezni.

Naša zahvala je namenjena tudi vsem, ki ste nam izrekli sožalne besede, darovali cvetje.

Posebno zahvalo dolgujemo osebju internega oddelka vojaške bolnišnice v Ljubljani, ki je pod vodstvom dr. Djordjeviča in dr. Vidica storilo vse, da bi ohranilo njegovo življenje, prav tako dr. Cerarju ter osebju zdravstvenega doma v Domžalah.

Hvala tudi družbenopolitičnim organizacijam Domžal, Loke in Mengša, menški godbi in pevskemu zboru, govornikom; hvala vsem, ki ste našega dragega očeta Antona Tavčarja v tako velikem številu pospremili k poslednjemu počitku.

TAVČARJEVI

ZAHVALA

Kot članica borčevske organizacije se želim javno zahvaliti ZZB NOV Skofja Loka za denarno pomoč pri gradnji hiše. Stara hiša se nam je meseca aprila lani zaradi močnega dežja podrla. Naša organizacija mi je prva priskočila na pomoč in mi omogočila pričetek gradnje novega doma.

Zato: iskrena hvala!

Pavlina Ambrožič in
sin Anton
Dražgoše 37
p. Zelezniki

BORCEM BRIŠKO- BENEŠKEGA ODREDA

Domicilni odbor Briško-beneškega odreda pripravlja seznam borcev enot Briško-beneškega odreda, Operativnega štaba za zapadno Primorsko in Kobariškega vojnega področja s komandami mest.

Pozivamo pripadnike imenovanih enot, da nam čimprej sporočijo naslednje podatke:

1. priimek in ime, ilegalno ime
2. datum in kraj rojstva, naslov sedanjega bivališča (kraj, ulica, hišna številka, pošta), številko telefona v službi in doma (če ga ima)
3. ime enote, v katerih je bil in koliko časa.

Prijave pošljite na naslov:

ZZB NOV Nova Gorica
za odbor domicilnih enot BBO
Kidričeva 9, 65000 Nova Gorica
Prosimo, da na poziv opozorite sorce!

POČITNIŠKA SKUPNOST ZZB NOV LJUBLJANA – BANJOLE

razpisuje

za počitniški dom v Banjolah prosta stalna delovna mesta in za sezonsko delo od 25. maja do 25. septembra, in sicer:

1. računovodje — bilancista, stalno delovno mesto
2. gl. kuharico — kuharja
3. pomoč. gl. kuharice — kuharja
4. dve kuharici KV
5. osem kuhinjskih delavk, PKV
6. šefa strežbe
7. dva natakarja, KV
8. osem servirk, PKV
9. dve blagajničarki za register kaso
10. vodja točilnice, KV

11. štiri točajke — točajke, PKV
12. dve prodajalki drob. trg. blaga v kiosku
13. dva šoferja — mehanika, KV
14. ekonom — šofer, KV trg. stroke
15. skladiščnik- PKV
16. dve čistilki za zunanja in notranja dela
17. dva vratarja — čuvaja

POGOJI:

pod 1.: višja šolska izobrazba finančne stroke s triletno prakso ali srednja ekonomska oz. njej podobne šole s petletno prakso v računovodstvu z najmanj dve leti samostojnega dela
pod 2. in 3.: VKV kuharske smeri z dve-

letno prakso ali kvalificirani delavec s petletno prakso
pod 6.: visokokvalificirani natakar z dveletno prakso ali kvalificirani s 5-letno prakso v tej smeri
pod 12. in 14.: poklicna trgovska šola z dve leti prakse v trgovski ali gostinski dejavnosti.

Osebnosti prejmejo so zasnovani po samoupravnem sporazumu delovne organizacije. Razpis velja do zasedbe delovnih mest. Ponudbe pošljite na naslov: Počitniška skupnost ZZB NOV Ljubljana, Komenskega ulica 7.

Ostale informacije interesenti lahko dobijo v Ljubljani, Komenskega 7/II., soba 59 ali na telefon 310-044 int. 220.

Povsem jasno je, da s socialistično vzgojo, ne le v zgodnjem otroštvu in v predšolskem obdobju, marveč tudi v prvem, osemletnem šolanju, lahko storimo za naše najmlajše več kot v katerikoli razvojnem obdobju kasneje. Pravilno usmerjena vzgoja, tega se danes zavedamo že v dobršni meri, pa ni le v dobro njim, ki jim je namenjena, nič manj ni koristna tudi družbi kot celoti.

Je torej naložba, v katero je vredno vlagati in ki nam bo bogato povrnjena.

Prav na tem vzgojnem polju bera že dolgo ni bila tako plodna kot v lanskem letu, ko smo praznovali trideseto obletnico osvoboditve in zmage nad fašizmom... v letu, ki ga lahko imenujemo velika zgodovinska ura.

Bilo je to v času, ko se je nič kot likokrat zabeležena trditve, da si socialistične vzgoje brez negovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij oziroma tradicij narodnoosvobodilnega boja, kot enega izmed osrednjih pripomočkov, skorajda ne moremo več predstavljati, iz dneva v dan potrjevala tudi v življenju.

»In kako naprej?« je vprašanje, ki se nam je ob pravkar zapisanih besedah in ob začetku tisočdevetstosestinsedemdesetega leta ponudilo z željo po odgovoru. »Se lahko zgodi, da šele nedolgo tega prav prebujena dejavnost, vsebinsko bogata in na oko raznolika, ki smo jo spremljali s ponosom in z radostjo, se vanjo vključevali, zopet zaspi?« smo nehote glasno pomislili. Postala je del nas in težko je verjeti, da bi se kaj takega lahko zgodilo, pa vendar.

O vsem tem smo razmišljali, tudi po pogovoru z Tonetom Keбетom, udeležencem narodnoosvobodilnega boja.

Obiskal nas je v uredništvu in z neprikritim zadovoljstvom, skorajda z navdušenjem, pripovedoval o tekmovanju »Naši narodni heroji«, ki ga je pod pokroviteljstvom občinske skupščine Ljubljana Vič-Rudnik in v okvi-

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA ČASA

IN KAKO NAPREJ?

»Mladi si želimo takšnih srečanj... le tako bomo znali še bolj ceniti mir, domovino.«

ru jugoslovanskih pionirskih iger »Naša domovina pod svobodnim soncem«, organizirala občinska zveza prijateljev mladine Slovenije, udeležili pa predstavniki štirinajstih osnovnih šol iz viške občine.

»Marsikaj bi lahko zapisali o tem tekmovanju, prirejenem v počastitev tridesete obletnice osvoboditve in zmage nad fašizmom ter dneva jugoslovanske ljudske armade,« je dejal tovariš Kebe. »Morda tudi to, da je tak način posredovanja zgodovine narodnoosvobodilnega boja zelo prepričljiv, da so se mladi udeleženci tekmovanja pogovarjali s pričami tega veli-

kega časa, da so se spoznali med seboj in ne nazadnje, da so dobili zupanje v moč znanja, ki jih uči le dobrega.«

Morda je prav, da zapišemo nekaj imen njih, ki so prisostvovali sklep-nem delu tekmovanja »Naši narodni heroji«: videli smo člana sveta federacije Miha Marinka, predvojnega komuniste, pa narodnega heroja France-ta Kreseta-Čobana in Angelo Miklavc, mater treh padlih partizanov, mladi so v svoji sredi pozdravili tudi podpredsednika mestne skupščine Stane-ta Vrhovca, Žagarjevega nagrajenca Milana Vrtačnika, predsednika občin-

ske skupščine Vilija Beliča in Marijo Leganovo, sekretarko ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik.

Se vam ne zdi, da je tudi to zgovorno priznanje organizatorici tekmovanja »Naši narodni heroji«, v katerega je bilo vloženo dosti truda in ljubezni?

Povedati je treba še, da je bilo gradivo za imenovano tekmovanje pripravljeno na trnovski osnovni šoli, ki ki se lahko pohvali že z vrsto odlično organiziranih tovrstnih prireditve, za kar gre v največji meri zahvala profesorici Nadi Paničevi, tudi mentorici zgodovinskega krožka.

»Tekmovanja, v katerih morajo udeleženci odgovarjati na vprašanja iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja, so med mladimi neverjetno priljubljena,« je povedala tovarišica Paničeva. »To je moderna, privlačna oblika pridobivanja znanja. S vprašanji, kdaj bomo spet začeli s tekmovanjem, me spravljajo že kar v zadrego. Ne gre le za željo, da se izkažejo, mladim besedovanja o narodnoosvobodilnem boju nikoli ni dosti. Morda bi veljalo razmisliti celo o tem, da bi tovrstna tekmovanja postala stalna praksa na vseh šolah, sklepni del le-teh pa naj bi morda zamenjal že nekoliko enolične proslave, posvečene državnim praznikom oziroma pomembnim dogodkom iz naše polpretekle zgodovine.«

»Mladi si želimo takšnih srečanj... le tako bomo znali še bolj ceniti mir, domovino,« je besede profesorice Nade Paničeve dopolnila ena izmed mladih udeležencev tekmovanja »Naši narodni heroji«, tako menita tudi Andrej Zore in Mirko Rupel, osmošolca in člana zgodovinskega krožka z osnovne šole v Trnovem.

V eni izmed ljubljanskih osnovnih šol, ki je bila naša današnja gostja, torej že spet razmišljajo o tekmovanju na temo narodnoosvobodilnega boja, socialistične revolucije... Da je tako tudi drugod, pa nismo povsem prepričani.

V vendar bi morali vzgojno pot, o kateri smo spregovorili, prehoditi prav vsi.

MILENA STRAJNAR

TV-15 ZA MLADINO

Moja prababica

»Na tleh pred vrati sem našla mamo... bila je mrtva, imela je odprte oči«

Prosim, da mi oprostite, ker vam tako pozno odgovarjam. Povedati moram, da sem pismo brez fotografije za vas že imela pripravljeno, a sem ga tistega dne pozabila odposlati. Kaže, da sem kar prav storila! Mamici je medtem uspelo najti fotografijo moje prababice in tako vam jo pošiljam danes.

Mislím, da ni potrebno poudarjati, da je fotografija vsem nam dragocen spomin.

Ob koncu: na dopisovanje v »TV 15« me je nagovorila Lučka, moja sošolka. Sem pa zelo vesela, da ste me sprejeli med vaše dopisovalke in se bom kmalu spet oglasila.

Stara mama mi je pripovedovala: »Veš, v tistih časih je bilo zelo hudo. Pa tudi hude zime so bile. Nekatere dneve je zapadlo toliko snega, da si komaj odprl vežna vrata.

Le pomisli, kako je zeblo uboge partizane, ki jih je bilo veliko tudi v Slovenskih goricah!

Stanovala sem še pri mami v Jakobskem dolu. Domačija je stala na majhnem hribu, nekoliko vstran od ceste. Nedaleč se je razprostiral velik gozd. Leta je bil zavetje mnogim partizanom

in mnogim mladincem, ki so jim pomagali. Moja brata, Peter in Miha, sta bila prava navihanca, posebno, če je bilo treba nagajati Nemcem.

Učila se nista posebno rada, sicer pa, kdo je v tistih časih mislil na Solo, na učenje.

Nekega večera so se fantje iz naše vasi sestali in sestavili načrt, kako bi osvobodili prijatelja, ki so ga prejšnji dan ujeli Nemci. Še isto noč so napadli barako, v kateri se je zadrževala nemška patrulja in rešili Stanka samo nekaj trenutkov pred tem, ko so ga hoteli odpeljati v mestne zapore.

Skrili so ga v naš senik. Žal v vasi ni manjkalo izdajalcev in eden od teh je izdal Nemcem, kje je njihov ujetnik, kje se skriva.

Naslednji dan, bilo je zgodaj zjutraj, me je zbudilo pokanje okoli hiše. Hitro sem vstala in stekla v kuhinjo. Tam sem obstala in ostrmela. Na tleh pred vrati sem našla mamo... bila je mrtva, imela je odprte oči. To je bila tvoja prababica. Brata, ki sta prav v tem trenutku pritekla, sta povedala, da je mama ob prvih streljih pritekla iz hleva in so jo, prekleto Nemci, ubili.

Stanka pa so kljub hudim ranam odnesli drugam že ponoči.

Ko je začela pripoved, je bil glas moje stare mame živahen, na koncu pa poln grenkobe in žalosti. Imela je vlažne oči, čelo od pota mokro. Tiho je jokala.

JASMINA KOLBL

Komandant Boris

Bil je star komaj osemnajst let, Boris Vinter, ko je daroval življenje za domovino

Bilo je 19. februarja 1945, med zadnjo sovražnikovo ofenzivo, ko so se v vasi Mali hrib spopadli Nemci in partizani.

Nemci so šli od Šmartna proti Kozjaku. Prišli so do naše hiše, ko so partizani napadli. Zato so se Nemci zatekli v našo hišo. Dolgo so streljali, a žrtev ni bilo. Nemci so se začeli umikati. Le eden je še ostal v sobi. Skozi okno je ustrelil partizana, ki je bil na vrhu griča. Poleg partizana je bila partizanka, njegovo dekle. Že dolgo so mimo njega švigale kroglice, a partizan se je še vedno srčno boril. Eden izmed strelcov ga je smrtno zadel. Nadenj se je

sklonilo dekle in ga obilo s toplimi solzami.

Mrtvega partizana so odnesli v vas Veliki hrib, od koder ga je moj bratranec Janez z vozom odpeljal v vas Črni vrh.

Bil je star osemnajst let, Boris Vinter, ko je daroval življenje za domovino... Sedaj stoji pred hišo spomenik, na katerem piše, da je na tem mestu padel najmlajši komandant Slan-drove brigade.

Naj zabeležim še en žalosten podatok: padel je na svoj rojstni dan.

JOŽICA BAJDE
(Iz »Cvetoče vejice«, glasila OŠ Toma Brejca, Kamnik)

Moja prababica se je imenovala Marija Polič, na fotografiji jo vidite z ruto na glavi

Franc naju je rešil

»S sosedo sva se pošteno oddahnili, saj bi naju to lahko stalo življenje,« je dejala Valerija Konavec

Prvič se oglašam iz sončnega Kobarida. Sem učenec tretjega razreda. Pred novoletnimi prazniki smo povabili v naš razred tovarišico Valerijo Konavec, ki nam je pripovedovala o hudih dneh med vojno, pa sem njeno pripoved tudi zapisal. V imenu vseh učencev vas prosim, ne vrzite mojega prispevka v koš, ker vsi želimo, da ga objavite v vašem časopisu.

Morda se bomo še kaj oglasili, saj »TV 15« radi prebiramo.

Bilo je nekega četrtka, ko je prišla k nam, v osnovno šolo Simona Gregorčiča v Kobaridu, tovarišica Valerija Konavec. Pripovedovala nam je resnične zgodbe iz svojega življenja med narodnoosvobodilnim bojem. Povedala nam je tudi, kako so jo Nemci odgnali v

nemško koncentracijsko taborišče Buchenwald, kjer je hudo trpela.

Zanimiva je njena pripoved o mamelem Francu, ki je njej in sosedi rešil življenje.

Nekega dne so prišli v vas Nemci. Hodili so po hišah in delali preiskave. Prišli so tudi v sosedino hišo. Prav takrat so imeli le-ti doma polno letakov in prepovedanih časopisov. Da bi jih skrili, ni bilo več časa. Soseda se je spomnila, da je njen sinko zelo ubogljiv in tih fantek. V prvi zaboj, ki ga je zagledala, je skrila letake in časopise, ga pokrila z blazinico, nanj posedla Franci in mu ukazala, naj se ne gane. Nemci so pregledali vso hišo in ker niso ničesar našli, so odšli.

»S sosedo sva se pošteno oddahnili, saj bi naju to lahko stalo življenje,« je rekla tovarišica Valerija Konavec. In še nekaj nam je naročila. Da se pridno učimo, pa da moramo ljubiti domovino.

TOMI PERINCIČ

Vrnitev v domovino

»Ko sem po dolgih petih letih zagledal starše žive in zdrave, sem se zjokal od veselja«

»Leta 1940 sem odšel k vojakom,« je začel pripovedovati moj očka. »Takrat sem zadnjič videl svojo rojstno vas Cerkljo tako, kakršno sem jo bil navajen.

»Od doma sem dobival le kratka pisma, ki mi jih je pisala okorna očetova roka in poleg še nekaj denarja. Vendar le do kapitulacije Italije, ko so me poslali na Korziko in pozneje v Maršilles — od takrat nisem prejel od doma niti najmanjšega sporočila.

Ko je bilo konec vojne, so me spustili.

Vso pot sem premišljeval, ali je doma vse v redu, ali so starši še živi, zdravi. Ko smo prispeli v Postojno, sem začel premišljevali, kako bi prišel domov po najkrajši poti. Na postaji sem povpraševal, če gre kdo v tisto smer. Oglasil se je neki mož in se ponudil, da me lahko pelje do Idrije. Res me je odložil tam, nato pa sem jo peš mahnil naravnost domov. Med potjo sem povpraševal ljudi, če kaj vedo o domačih. Povedali so mi le to, da je bilo Cerkljo močno bombardirano, drugega niso vedeli.

Ko sem prišel na rob vasi, sem videl žalostno podobo svojega rojstnega kraja — skoraj ves je bil v ruševinah. Srce se mi je trgalo ob pogledu nanj. Pospešil sem korak, da bi se čimprej sni-

del z domačimi. Pa sem zagledal le črne zidove... Stopil sem k sosedu in jih vprašal, če so naši živi. Soseda je veselo prikimala in mi povedala, da so si uredili začasen dom v skladišču v Sigačah.

Ko sem po dolgih petih letih zagledal starše žive in zdrave, sem se zjokal od veselja. Materi sem padel v objem, očetu pa toplo stisnil roko. Ni našel primerne besede, tako je bil razburjen, le po rami me je potrpeljal in kar žarel je od veselja.

Ze po nekaj letih je na istem mestu kot prej zrastlel nov dom, v katerem danes tudi jaz živim. »Kaj je rodni dom, ve le tisti, ki je živel v tujini,« mi večkrat reče očka. Meni se pa zdi, da jaz vem, kaj je domovina.

Domovina je samo ena in moramo jo ljubiti.

MARTIN SEDEJ

TV-15 ZA MLADINO

KRAMLJANJE

»Lepo je, da v stiski pomagaš prijatelju,« pravi Lučka Lešnik iz Maribora.

Ali veste, da je dvajsetega decembra lani z Reke odplula proti daljni vietnamski deželi ladja in na njej deset tisoč torbic, skupaj s šolskimi potrebščinami in pisemci? Bera te solidarnostne akcije, v katero so bili vključeni malodane vsi pionirski odredi v Jugoslaviji, je torej res pohvale vredna. »V Sloveniji so otroci zbrali tisoč torbic in šest jih prispevala tudi mariborska osnovna šola Ludvika Pliberška,« sporoča naša dolgoletna sodelavka.

In kaj je napisala v pisemcu?

»Kako veseli in ponosni smo, dragi pionir, da ti lahko pomagamo. Pošljamo ti šolsko torbico in nekaj zvezkov, barvic, svinčnikov in posebno številko revije Pionir, ki je namenjena prav vam, dragi Vietnamci. Najbrž te stvari potrebuješ v šoli, kakor mi, tukaj v Jugoslaviji. Si že slišal za našo deželo? Seveda, še bolj pa ti je znan naš dragi Tito, predsednik socialistične federativne republike Jugoslavije. Mi živimo v Mariboru, lepem slovenskem mestu. Slovenija je jugoslovanska republika. Naše mesto se vedno bolj razvija, ima precej industrije in mnogo kulturnih ustanov. Tudi Maribor

je med vojno razdejala sovražnikova roka. S skupnimi močmi smo ga obnovili. Nad našim mestom se dviga mogočno pogorje z imenom Pohorje, kjer so se med narodnoosvobodilnim bojem odvijali krvavi boji za svobodo. Vojna je pri nas terjala mnogo dragocenih življenj, a ni bilo zaman. Z zanimanjem poslušamo pripovedi borcev in znamo ceniti njihove velike žrtve. Hudo je bilo, kakor pri vas. Vidiš, zato vas še bolj razumemo. Mi, otroci svobode, ki ne poznamo razbesnele vojne vihere in, ki uživamo v pomladnem soncu, mi ki smo tvoji prijatelji, se s teboj vred veselimo, da je tvoja dežela svobodna. To nam veliko pomeni. Trideset let trpljenja, junaškega boja... Kar težko si predstavljamo, kako je bilo. Kako grozno bi bilo, če bi ne imeli toplega doma in strehe nad glavami, če bi nam tujec pobijal starše! Ti, vietnamski pionir, veš, kako strašno je to, ker si vse to preživel. Spoštujemo te, ponosni in veseli smo, da si prav ti naš prijatelj.

Toliko o Lučkinem pisemcu, zdaj pa še vprašanje Dušana Antolinu-Piržu. Zakaj si tvoj sestavek o pohodu po partizanskih poteh Prekmurja, ki smo ga objavili v prejšnji številki »TV 15«, poslal tudi uredništvu »Naše obrambe«?

Brez zamere in kmalu se spet oglasi!

MILENA

Obiskali smo ga

Ob slovesu nam je partizanski slikar Božidar Jakac poklonil svoje grafike s posvetilom

Bilo je še lani, ko smo se učenci šole z imenom Danile Kumar odpravili h akademskemu slikarju Božidarju Jakcu.

Prek Starega trga smo prišli do hiše ob magistratu, v kateri slikar stanuje.

Slikarju smo povedali, da se v šoli veliko pogovarjamo o devetindvajsetem novembru in znameniti poti naše delegacije v Jajce. Ker nam je tovarišica povedala, da je bil tudi Božidar Jakac

član te delegacije, smo mu postavili nekaj vprašanj o tej poti, na katera nam je ljubeznivo odgovoril.

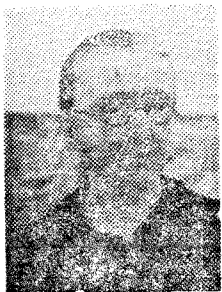
V nepozabnem spominu mu je ostalo srečanje s tovarišem Titom.

Bil je edini slikar, ki je v teh težavnih dneh napravil portret tovariša Tita. Bil je tudi na drugem zasedanju AVNOJ, kjer je sproti skiciral govornike.

Ogledali smo si tudi prostore, v katerih ustvarja, pa zbirko njegovih del.

Ob slovesu nam je partizanski slikar Božidar Jakac poklonil svoje grafike s posvetilom, pa tudi mi smo se podpisali v njegovo knjigo spominov. Vtise z obiska pri velikem umetniku smo prenesli sošolcem in sošolkam, ki so skrbno prisluhli našemu pripovedovanju.

BARBARA, BOGDAN, MIRJAM IN SAŠO

Marija in njeni sinovi

Izgubila je štiri sinove... Kaj pomeni to, ve le mati, ki kaj takega doživi

Minilo je že precej let, kar se je od nas za vedno poslovila Marija Pavlovič. Bila sem še majhna in se je komajda spominjam. Vem le, da so o njej pripovedovali kot o veliki, pogumni materi.

Marija Pavlovič je povila sedem otrok, pet fantov in dve deklici. Mož je bil čevljar in trdno sta morala delati, da sta lahko preživljala številno družino. Učila sta jih skromnosti, delavnosti, predvsem pa sta jih naučila ljubiti domovino.

Prvo rano v srcu ji je zarezala smrt sina Darčka, postal je žrtev fašistov v Libiji. Italijani so v strahu, da bi jim tudi preostali Pavlovičevi fantje ne delali težav, vse odpeljali v Italijo.

Prišla je kapitulacija Italije, Pavlovičevi fantje so se vrnili domov in se takoj vključili v narodnoosvobodilni boj.

Še danes pripovedujejo o devetem maju 1944. leta, ko jo je prišel

obiskat sin Mirko. Zal so ta dan tudi Nemci zbrali za »obisk«. Mirko se je nekako rešil iz obkoljene

France

Mirko

Vrnil se je le sin Anton, hudo bolan, a vendarle živ. Bil je v nemškem koncentracijskem taborišču Dachau, skoraj vso vojno.

»Nisem jih rodila za to, da bi dočakala njihovo smrt, ampak za to, da bi mene spremili na zadnji poti,« je vedno govorila. A vendar je bila ponosna nanje, saj so padli za svobodo, za domovino.

Izgubila je štiri sinove... Kaj to pomeni, ve le mati, ki kaj takega doživi.

Njeno ime: Marija Pavlovič.

MARTA ČESNIK

Venceslav

PODOBE NASIH LJUDI

Dve rani za dva mitraljeza

V letu, ko praznujemo petintri-deseto obletnico ustanovitve prvega rajonskega odbora OF v Mostah, se spominjamo na najtežji čas zgodovine slovenskega naroda. Ljubljana je bila obdana z bodečo žico pa je vendar doprinesla častni delež k naši osvoboditvi. Komunistična partija je v najtežjih dneh naše zgodovine združila naše delovno ljudstvo v enotno fronto proti okupatorju in domačim izdajalcem.

Starejši Moščani se brez dvoma dobro spominjajo enega prvih organizatorjev OF, ki je v Mostah že leta 1941 zbiral orožje, hrano in obleko za prve partizanske enote na Pugledu in ki je pred nedavnim pustil za seboj sedmo desetletje svojega življenja.

Govorimo o Janezu Rupniku, ki se je rodil leta 1905 na Črnem vrhu nad Idrijo. V družini je bilo šest otrok. V domačem kraju se je usposobil za tesarja kot italijanski državljani pa je moral služiti vojaški rok na fronti v Libiji.

Leta 1929 je pobegnil v Jugoslavijo, kajti fašistična Italija mu ni dala kruha in ne dela. V Ljubljani se je zaposlil v tovarni čistil za čevlje (JADRAN) katere lastnika sta bila Ivan Lapajne in njegov sin Drago.

In začelo se je obdobje okupacije. V Ljubljano so prikorakali Italijani, ki so Janeza preganjali že v njegovem rojstnem kraju. Pa vendar ni pobegnil. Že leta 1941 se je vključil v prvi rajonski odbor OF Moste, ki je bil ustanovljen meseca julija v delavnici tesarskega mojstra Pavleta Pavšiča na Zaloški cesti 181. Na omenjenem sestanku so ugotovili, da je ena glavnih nalog zbiranje orožja, obleke, hrane in drugega materiala za partizane.

Od takrat dalje je Rupnik dan za

dnev vozil s »trickolom« z dvojnimi dnom. Vozil je iz Ljubljane preko žične ovire v Podlipoglav. Razumljivo, da so ga Italijani preverjali, toda na trokolesu je imel vedno naložena čistila za čevlje. Zgodilo se je celo, da je imel v skritem prostoru naložen mitraljez zbrojevko, štiri samokrese, šest bomb, puško mavzerico in večjo količino streliva. Vse to je pripeljal mimo italijanskih bunkerjev partizanom na Pugled. Le kdo od Italijanov bi lahko pomislil, da je mimo njihovih nosov Janez odpeljal orožje skoraj za četo partizanov.

Ivan Lapajne je dal za potrebe osvobodilne fronte v tovarni na voljo celotno skladišče. V njem so lahko aktivisti skрили zbrani material in orožje za partizane.

Takrat ko je odšla med partizane skupina dvanajstih aktivistov iz Ljubljane, med katerimi je bil tudi Anton Kramar, se je v omenjenem skladišču popolnoma opremila. Sleherni je dobil tam tudi popolnoma novo puško mavzerico. In vse bi se srečno končalo, če ne bi prišlo do izdajstva.

Italijani so nekako izvedeli, da se pri Lapajni zbira orožje. Osmega novembra leta 1942, bilo je v mraku, so tovarno obkolili. Janez Rupnik se je pravkar odpravil k počitku, ko so italijanski gre-

nadirji na silo vdrl v skladišče. Preiskali in premetali so vse, a niso ničesar našli.

Besni so Janeza postavili pred zid in vanj uperili tri mitraljeze. Nekaj časa so ga zasliševali, ker pa ni ničesar izdal, so mu hoteli zavezati oči. Kričali so, da ga bodo ubili. Janez pa ni popustil in je dejal, da se smrti ne boji in če ga že mislijo ustreliti, da bo gledal v oči bruhajoče smrti. Zdi se, da so ga prav te besede rešile. Italijanski oficir je ukazal, naj ga vklemejo in odpeljejo v zapore vojašnice Vittoria Emanuela (prej Belgij-ska). Tam je bil šest mesecev zaprt in pozneje odpeljan v taborišče, kjer je ostal do kapitulacije Italije.

Po kapitulaciji Italije se je vključil v partizanski idrijsko-tolminski odred. Do osvoboditve je bil komandir tretje čete zaščitnega bataljona pri štabu devetega korpusa.

Že se je vojna bližala h koncu. Nemci pa so še vedno poskušali vse, da bi zatrli narodnoosvobodilno gibanje. Začeli so eno največjih ofenziv proti enotam devetega korpusa.

Tudi Janezova četa je bila popolnoma obkoljena, toda vsi borci te čete so juršali in se tako rešili. Takrat je bil Janez

Janez Rupnik

dvakrat ranjen, a iz ofenzive je prinesel tudi dva mitraljeza.

★

Po vojni se je zaposlil pri gradbenem podjetju Primorje v Ajdovščini. Pomagal je tudi pri gradnji porušenihih domačij v Čepovanu, Lokvah, Tribuši, Lokovcu in Oglarjih. Samo v Lokvah je z vojnimi ujetniki spravil pod streho petinštirideset porušenihi domačij. Delali so od jutra do večera, pozimi tudi v najhujšem mrazu in snegu. Bili so to hudi časi, ko po več dni ni bilo hrane, je pripovedoval Janez Rupnik. Pa vendar so velikokrat organizirali mitinge, na katerih je Janez raztegnil harmonikarski meh.

Leta 1962 se je Rupnik invalidsko upokojil. Dandanes živi tiho in skromno, spet v Mostah, ki niso več predmestje z nizkimi hišicami, vrtovi; so del mesta z velikim in gostim prometom v katerem se človek izgubi, če ga nihče ne obišče.

MAKS BURGAR

NA OBISKU

Dominik Dravinec je nekdanji borec Šerčerjeve brigade. Obiskal sem ga na njegovi domačiji v Sodni vasi. Na hribu nad Podčetrtkom, ki se imenuje Mala Ručnica, samevata sredi gozdov dve kmetiji — manjša je Dravinčeva. V njej živi Dominik z ženo in sinom. Do domačije se je dandanes mogoče pripeljati po še kar dobri gozdni cesti; pred nekaj leti je bilo treba peš.

Vzpetine so bile s snegom pobeljene in pihal je mrzel veter. Medtem ko je stopil v klet, sem si ogledoval njegove fotografije, njegova štiri priznanja za požrtvovalno delo v sindikalni organizaciji. Tudi red za hrabrost sem opazil.

Po tistem ko se je Dominik vrnil v hišo s polno steklenico, je stekel pogovor o našem vsakdanu. Je invalidsko upokojen in star osemindeset let. Pred vojno je bil tovarniški delavec, po vojni pa do upokojitve gozdarski delavec. Z ženo sta vzgojila osem otrok.

»Ja, bil sem v Šerčerjevi brigadi. Spominjam se, da je bila zima 1944—1945 precej huda in da je bilo težko, ko smo branili osvobodeno Zg. Savinjsko dolino. O tem sem zasledil v TV-15 zelo malo zapi-sanega.«

Natančno sem prisluhnil njegovim besedam, saj sem tudi sam svoj sedemnajsti rojstni dan praznoval v Bračičevi brigadi. Takrat so Nemci požgali našo vas Gneč in tudi mojo domačijo, na kateri so ostali samo dimniki.

»Bilo je Martinovo v letu 1944. Takrat sem bil ranjen,« se je spominjal Dominik. »Tistega dne mi je komandir čete tovariš Bogdan naročil, da grem z osmimi borci reševati družino, ki so jo Nemci odgnali proti Šošanju. Pozneje se nam je pridružil še komandant bataljona tovariš Ivan. Skupaj z bolničarko nas je v omenjeni akciji sodelovalo deset. Oboroženi smo bili z dvema mitraljezoma. Takrat, ko smo se bližali dolini, smo zaslišali otroški jok. To nas je opozorilo na previdnost. Umaknili smo se s poti in prehiteli kolono približno dvajsetih Nemcev. Udarili smo po njih. Civilisti so polegali po tleh, Nemci pa so se razbežali. Spominjam se, da je bila v tisti skupini tudi mati s tri mesece starim otrokom.

Takrat pa smo bili že tako blizu nemških bunkerjev, da so nas od tam obsuli z ognjem. Komandant bataljona je prevzel mitraljez. Znal je kositi s šarcem kot malo kdo. Nemci so nas začeli obstreljevati z minami.

Umaknili smo se v hrastov gozd in zavzeli položaje. Prav tam me je ranil kosček nemške mine. Kri je tekla iz obeh rok. Zadet je bil tudi tovariš komandant — smrtno. Odvzel sem mu brzostrelko, za šarca pa nisem imel več moči. S skrajnimi naporimi sem se plazil proti cerkvi Svetega Antona.

V omenjeni akciji je padlo sedem borcev. Rešila sta se komandir čete in bolničarka, sem pa sem bil ranjen. Namestnik komandanta tovariš Stane Resman, ki je prevzel vodstvo bataljona, je ukazal, da je treba po padlega komandanta. Borci so ga res prinesli. Od tam sem odšel z ranjenci v Zgornjo Savinjsko dolino v bolnišnico. Pozneje sem se priključil Tomšičevi brigadi, čeprav sem si vedno želel, da bi se vrnil v Šerčerjevo. To mi je uspelo šele spomladi v letu 1945...«

Veliko je še ostalo spominov in marsikaj mi je tistega dne Dominik povedal. Pripovedoval mi je kako je v nemški postojanki trajno onemogočil stražarja. Pravi mi je o nepozabnem tovarštvu in še čem. Konec vojne je dočakal v Črni na Koroškem. Ko so dvignili našo zastavo in je zaigrala godba, se je od sreče razjokal kakor otrok. Kar težko je bilo verjeti, da smo svobodni.

Dominik Dravinec

Preden sva se poslovila, me je peljal v hlev in mi pokazal kravi, za kateri vzgledno skrbi. Pravi, da ga je vojna naučila discipline, ki je v njegovem življenju tudi po tolikih letih prisotna vsak dan. Vojna pa ga je naučila še marsikaj.

IVAN MAZEJ

BESEDE IN DEJANJA

ZGODOVINA NE MORE LAGATI

Zgodovina je neprizanesljiva sodnik. Vsakogar postavi na pravo mesto in ravno zato je osvetljevanje zgodovinskih dejstev z določene časovne razdalje zelo občutljiv posel. Če pa kdo poskuša jasna zgodovinska dejstva predstaviti v drugačni luči, tako kot ustreza samozvanim

razlagalcem dogodkov, to nikakor ni več dobrohoten prispevek zgodovini. Bolj je podobno psevdopolitičnim začnim prizadevanjem, da bi zameglili povsem razčiščene razredne odnose in črno proglasili za belo.

KOMUNIST, januarja 1976

RESNICA O LANSKIH CENAH

Še bolj kot cene so se v lanskem letu v Jugoslaviji povečali življenjski stroški. Ti so bili v letu 1975 povprečno za 24,4 odstotka višji, kot so bili leta 1974. To je precej več, kot

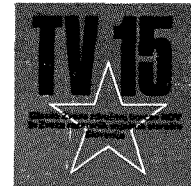
smo bili predvideli. Za primerjavo povejmo, da so se v letu 1974 ti stroški povečali »le« za 21 odstotkov. Lani so se v primerjavi z letom 1974 najbolj podražili tobak in pi-jaca, namreč za 35,2 odstotka, kurj-ava in razsvetljava je bila dražja za 31,8 odstotka, pohištvo je bilo za 30,2 odstotka dražje, kultura in razved-rilo za 27,9 odstotka dražje, prehra-na za 24,4 odstotka dražja, obleka in obutev za 21,9 odstotka dražja, stroš-ki za higieno in zdravje so bili višji za 20,7 odstotka in stroški za pro-met za 14,1 odstotka višji.

DELO, januarja 1976

Občinskim odborom ZZB NOV

Občinske odbore Zveze združenj borcev prosimo, da nas obveščajo o dogajanjih na njihovem področju, o vsem, o čemer bi veljalo pisati v našem časniku. Na ta način se bodo aktivno vključili v naša skupna prizadevanja, da bi bil »TV 15« zanimiv in aktualen.

UREDNIŠTVO

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Miklošičeva cesta 28 kot glasililo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik SILVO TERSEK

Novinarji: MILENA STRAJNAR, NEVA MUŽIČ, POLDE VRBOVSEK, MILAN VOGEL

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15« Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI 61000 Ljubljana. Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana. Telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja.

Rokopise posilite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Tisk in klišei CGP Delo, Ljubljana. Titova 35.